

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe

FRANCIE

Autor: J-Y McKee

Překlad: I.T.C. Jan Žižka

Tento text nemá charakter oficiálního překladu, neprošel jazykovou korekturou a je určen pro studijní účely.

Neprodejné

Praha 2003

ISBN 80-7338-012-9

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci

**Český překlad vychází s laskavým svolením vydavatele publikace
European Institute for Crime Prevention and Control , affiliated with
the United Nations – HEUNI
Helsinki, Finland,
<http://www.vn.fi/om/heuni>**

Přeloženo z anglického originálu Criminal Justice Systems in Europe and North America :
France / J-Y McKee. - Helsinky : HEUNI, 2001. – 65 s.
ISBN 952-5333-06-X

Obsah

1. Demografické údaje týkající se Francie.....	5
2. Ustanovení francouzského trestního práva.....	6
3. Ustanovení francouzského procesního práva.....	7
4. Soudní systém a trestní soudnictví.....	10
5. Základní principy trestního práva a trestněprávního řízení.....	15
6. Organizace vyšetřování a trestněprávního řízení ve Francii.....	18
6.1. Obecné otázky.....	18
6.2. Zvláštní otázky.....	21
6.3. Organizace odhalování a vyšetřování.....	24
6.4. Organizace státního zastupitelství.....	24
6.5. Organizace soudnictví.....	25
6.6. Soudní obhájci a obhajoba.....	27
6.7. Postavení oběti.....	28
7. Rozsudek a systém sankcí.....	30
8. Podmíněný rozsudek, odložený výkon trestu a podmíněné prominutí trestu.....	33
9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče.....	35
9.1. Organizace vězeňského systému.....	35
9.2. Podmínečné propuštění, prominutí trestu a postpenitenciární péče.....	37
10. Plány reforem.....	39
11. Statistika a výsledky výzkumu.....	40
PŘÍLOHA 1.....	41

FRANCOUZSKÝ SYSTÉM TRESTNÍ JUSTICE *

1. Demografické údaje týkající se Francie

1.1. Poslední sčítání lidu ukazuje, že populace Francie dosáhla velikosti 58.5 milionů. Počet lidí starších 60 let se zvýšil z 18,5 % v roce 1982 na 21,3 % v roce 1999. Počet lidí mladších 20 let poklesl z 26,5 % v roce 1990 na 24.6 %. Podobně jako ve většině evropských zemí francouzská populace stárne.

1.2. Trestní odpovědnost se vztahuje na osoby starší 13 let podle vyhlášky (*ordonnance*), která vstoupila v platnost 2. února 1945.

Pro věk pachatele 13 až 18 let zákon doporučuje použít péči nebo výlučně výchovná opatření. Soudní řízení s mladistvými mohou udělovat trestní sankce případ od případu.

1.3. Plná trestní odpovědnost je dosahována ve věku 18 let za trestné činy spáchané ve věku nad hranicí 18 let. Zákon stanoví, že mladistvým pachatelům lze udělit trest poloviční ve srovnání s osobou starší 18 let (*excuse de minorité*). V roce 1999 bylo 25 % populace ve věku mladším než 20 let. Toto číslo bylo vyšší v roce 1990: celkem 26,5 %. Tento trend má příčinu v poklesu porodnosti a prodlouženém věku, kterého se lidé dožívají.

1.4. Sčítání obyvatelstva v roce 1999 ukazuje, že 5,6 % obyvatelstva se nenarodilo ve Francii.

1.5. Nejvýznamnější komunity přistěhovalců představují obyvatelé severní Afriky, afričtí černoši, Portugalci, obyvatelé východní a střední Evropy a obyvatelé jihovýchodní Asie.

1.6. Sedmdesát pět procent populace obývá města, tj. města o více než 2000 obyvatelích.

1.7. Třicet devět procent francouzské populace je zaměstnáno (podle sčítání v roce 1999), ženy tvoří 45 % zaměstnané populace. V březnu 1999 dosahovala úroveň nezaměstnanosti 12,8 %, avšak v následujících 18 měsících prudce poklesla na méně než 10 % na počátku roku 2001.

* Poznámka vydavatele: Série HEUNI vydávaná pod názvem "Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe" představuje systém poskytující standardizované přehledy hlavních principů používaných v každé ze zahrnutých zemí. Zprávy jsou strukturovány podle standardního vzoru, který je dodržován experty popisujícími profil konkrétní země. Patriční přehled je uveden v Příloze 1.

2. Ustanovení francouzského trestního práva

2.1. Napoleonský Trestní zákoník sahající do roku 1810, který byl částečně inovován sérií zákonů, byl v březnu 1994 nahrazen novým Trestním zákoníkem.

Náš nový zákoník je uspořádaný a jasně formulovaný souhrn základních norem francouzského trestního práva (např. princip zákonnosti, pravidlo osobní odpovědnosti, rozdělení trestných činů do tří skupin, a pravidlo zločinného úmyslu). Zákoník z roku 1994 se rovněž pokouší zprůhlednit trestní zákon a zdůraznit lidská práva, což představuje základ demokratického právního systému. V souladu s měnícími se sociálními trendy, je nový trestní zákoník “šetnější” než zákoník z roku 1810 a je méně zaměřen na práva vlastníků. Ochrana lidské osobnosti a ochrana lidských práv stojí v popředí tohoto nového zákoníku. Příkladem tohoto dominujícího rysu může být to, že prvními trestnými činy uvedenými v Trestním zákoníku z roku 1994 jsou zločiny proti lidskosti. Před rokem 1994 se francouzské soudy v případě porušení lidských práv musely odvolávat na Dohodu norimberského mezinárodního vojenského tribunálu (Treaty on the Nuremberg International Military Tribunal) z roku 1945. Tato situace nastala například při procesu s nacistickým válečným zločincem Klausem Barbiem, který byl odsouzen v roce 1989.

Trestní zákoník z roku 1994 uvádí novou škálu trestů a rozšiřuje rozsah rozsudků ponechaných na rozhodnutí soudu. Rovněž zavádí pojem trestní odpovědnosti právnických osob (článek 121-1 nového Zákoníku). Zákoník dává soudcům dostatečnou volnost v udílení rozsudků. Hlavní, ale nikoli absolutně závazná, směrnice však se snaží vyloučit krátké tresty odnětí svobody (kratší než 6 měsíců) a místo nich používat co nejčastěji nevazebné tresty. Kdykoli soud udělí trest odnětí svobody, musí uvést specifické důvody vedoucí k udělení trestu (článek 132-19 nového Zákoníku).

2.2. Nový Zákoník byl oficiálně publikován ve francouzštině. Další informace lze získat od francouzského Ministerstva spravedlnosti (Service des affaires européennes ET internationales, 16, rue Duphot, 75001 Paris, fax 33.1.44.86.14.62).

Zákoník z roku 1994 byl již modifikován nařízením: například zákon, který vstoupil v platnost 10. července 2000 (nazývaný *loi Fauchon*: pan Fauchon je senátorem, který navrhl daný zákon), omezil trestní odpovědnost v případech neúmyslného zabití a zranění spáchaného státními úředníky.

2.3. Mnoho právních teoretiků i lidí prakticky aplikujících zákon ve Francii se domnívají, že francouzský Parlament při navrhování nové legislativy příliš často zahrnuje všechny druhy trestních ustanovení. Prostupují ekonomické a environmentální zákony i zákony sociální péče. Ve všech případech jsou porušení těchto ustanovení trestána soudem.

Administrativní a disciplinární opatření nejsou zahrnuta v ustanoveních nového Zákoníku. Evropský Soud ve Štrasburku, jehož autorita ve Francii je značná, se pokouší používat pravidel trestněprávního řízení v takovýchto soudních jednáních.

3. Ustanovení francouzského procesního práva

3.1. Trestní zákoník z roku 1808 (*Code d'instruction criminelle*) určoval právní postup ve Francii do roku 1958. tento zákoník vstoupil v platnost brzy po Velké francouzské revoluci a stanovil zásady našeho trestního řízení:

- pravidlo oddělení obžaloby, informace před zahájením procesu vyšetřujícím soudcem (*juge d'instruction*) a soudní řízení končící vynesením rozsudku,
- právo na odvolání (*double degré de juridiction*),
- "*principe de la collégialité*": závažné přestupky (*délits*) jsou projednávány senátem složeným ze tří kariérních soudců a trestné činy (*crimes*) senátem složeným ze tří profesionálních soudců a porotou mající devět členů (první stupeň) nebo třináct členů (druhý stupeň).

Trestní zákoník z roku 1808 měl zajistit silnou státní kontrolu trestné činnosti. Pod napoleonským vlivem byly převažující pravomoci předány do rukou státního žalobce (*procureur de la République*) a tím byla oslabena práva osob zadržených policií a význam a nezávislost vyšetřujícího soudce.

Měli bychom rovněž zmínit, že během 2. světové války došlo ve Francii k velkému porušování lidských práv, tak jako ve všech nacisty okupovaných zemích.

Bylo třeba přepracovat a zmodernizovat Trestní zákoník z roku 1808:

Trestní zákoník z roku 1958 (*Penal Procedure Code, P.P.C.*) se pokouší napravit některé z právních nedostatků předchozího zákoníku:

- poskytuje širší a přesněji definovaná práva obžalovaným a žalobcům,
- bere v úvahu pokrok v oblasti humanitních a sociálních věd a zaměřuje se na dosažení rovnováhy mezi sociálními zájmy a zájmy jednotlivce,
- upravuje postupy tak, aby zabránil nepatřičným zdržením při řešení trestních případů.

V minulých 25 letech byla do Zákoníku z roku 1958 zavedena řada částečných (a někdy konfliktních) změn, jako například zákon, který vstoupil v platnost 3. ledna 1993. Hlavní problém se týká otázky vyšetřujícího soudce a jeho povětšinou plných mocí týkajících se umístění podezřelé osoby do vyšetřovací vazby před vynesením soudního rozsudku.

V roce 1990, komise pro reformy zahrnující soudce, právníky a právní teoretiky (vedená paní Mireille Delmasovou-Martyovou a nazvaná "*Commision Justice pénale et droits de l'homme*") navrhla dalekosáhlé změny zlepšující tradiční francouzský vyšetřovací systém a pokusila se zavést systém zdůrazňující samotné obvinění. Měl být odstraněn *juge d'instruction* (vyšetřující soudce), a mezi žalobou a soudem by tak vznikl prostor, který by poskytl daleko jasnější garanci presumpce nevinny (*présomption d'innocence*).

V létě roku 1996 Vláda jmenovala dalšího právního experta, paní Marie-Laure Rassetovou, aby vypracovala návrh trestního řízení. Zpráva doporučila posílit princip nevinny a zabránit nepatřičné publicitě vyšetřovacího postupu před zahájením soudního řízení. Zpráva rovněž navrhla přísná pravidla týkající se mediálního zpravodajství týkajícího se soudního řízení.

Po dlouhém období, kdy se nic nedělo, během kterého ani Vláda ani Parlament se nesnažily o změnu situace, nastaly velké změny vzhledem k novému **zákonu, který vstoupil v platnost 15. června 2000**, jehož cílem bylo posílit presumpci nevinny. Tento zákon platí od 1. ledna 2001 (některá z jeho ustanovení od června 2001) a byl včleněn do Trestního zákoníku z roku 1958 (*P.P.C.*), přičemž upravil celkem 300 z jeho článků.

Tento zákon pojednává o třech hlavních tématech:

1. Posiluje garance dané občanům během vyšetřovací vazby (právo mlčet, právo na okamžitý kontakt s právníkem, právo na lékařské vyšetření a právo na kontakt s rodinou). Policejní vyšetřování je těsněji monitorováno státním zástupcem.

Nový zákon rovněž odstraňuje pravomoci vyšetřujícího soudce naříditi zadržení před zahájením soudního řízení a dává je do rukou nového soudce nazývaného *le juge des libertés et de la detention*. Tento nový soudce, po zvláštním slyšení věnovaném otázce zadržení, rozhoduje, zda umístit podezřelou osobu do vazby nebo ne. Zákon stanoví, že vazba před zahájením soudního řízení musí být výjimečným opatřením a zkracuje její délku,

2. Proti všem rozhodnutím týkajícím se závažných trestných činů vyneseným porotními soudy se lze odvolat a úplně nový proces musí proběhnout v případě odvolání podaného odsouzeným obžalovaným. Před přijetím nového zákona z 15. června 2000 neexistovala možnost odvolání proti nálezům porotního soudu. Tyto nálezy byly předkládány k právnímu přezkoumání Nejvyššímu soudu (*Cour de cassation*) pouze z hlediska zákona a nikoli skutečnosti,

3. Všechny otázky vztahující se k podmíněnému propuštění nebo k vykonání trestu odnětí svobody je nutno předložit (od června 2001) k soudnímu projednání (přítomnost právníka, projednávání za předsednictví *juge de l'application des peines* a písemné rozhodnutí s možným odvoláním). Dosud byla tato opatření považována za čistě administrativní a tudíž mimo oblast jakýchkoli soudních záruk.

Je třeba říci poslední slovo o důležitosti, které se při francouzském soudním řízení těší ustanovení Evropské konvence lidských práv (European Convention on Human Rights), kterou Francie ratifikovala v roce 1973. Tato ustanovení jsou nyní plně integrována do našeho trestního zákona a používána všemi našimi soudy.

3.2. Trestní zákoník byl oficiálně publikován ve francouzštině. Další informaci lze získat od francouzského Ministerstva spravedlnosti (Service des affaires européennes et internationales, 16, rue Duphot, 75001 Paris, fax 33.1.44.86.14.62).

3.3. Jestliže různé zákony stojící i mimo trestní zákoník se zabývají trestnými činy, všechna zákonná ustanovení týkající se francouzského trestního práva, s výjimkou soudů pro nezletilé, jsou obsaženy v Trestním zákoníku.

Administrativní a disciplinární opatření nejsou zahrnuta v ustanoveních nového Zákoníku. Ve všech případech však tato opatření představují určitou formu soudní kontroly, a to buď pomocí civilních soudů nebo správních soudů. Avšak pod vlivem štrasburského Evropského soudu (European Court) řada orgánů s disciplinární pravomocí, jako například *Conseil supérieur de la magistrature*, mají snahu uplatňovat formální pravidla při disciplinárním řízení přísně v souladu s pravidly Trestního zákoníku.

3.4. Zvláštní pravidla řízení pro mladistvé pachatele jsou shrnuta ve Vyhlášce z 2. února 1945. Tento zákon byl revidován, aby umožnil státnímu žalobci aktivnější a rychlejší postup v oblasti trestního řízení s mladistvými pachateli. Parlamentní komise vedená paní Lazergesovou a panem Balduyckem ve své zprávě ze 16. dubna 1999 uveřejněné pod názvem "*Réponse a la delinquance des mineurs*" (Odpověď na delikvenci mladistvých pachatelů) doporučila, aby systém byl upraven v mnoha bodech, avšak v základech by měl být zachován.

Mladiství pachatelé mladší 16 let nemohou být zadrženi ve vazbě policií déle než na 10 hodin s přídatkem dalších 10 hodin po povolení uděleném úřadem státního zástupce. Pro dospělé pachatele obdobné lhůty jsou 24 hodin plus 24 hodin. Mladiství pachatelé absolvují

lékařskou prohlídku a je jmenován advokát, který je může kontaktovat při zahájení vazebního řízení policií. Mladiství pachatelé mohou zavolat své rodině a, s platností nového zákona datovaného 15. června 2000, mohou odepřít výpověď, tj. nemusí odpovídat na otázky kladené policií nebo četníky. Kdykoli je mladistvý pachatel vyslýchán policií, výslech musí být zaznamenán na video (ustanovení 14 zákona z 15. června 2000) a záznam poslán soudu. Dříve než je vzneseno jakékoli obvinění, jsou všichni mladiství podrobeni výslechu sociálním pracovníkem, jehož úkolem je sepsání zprávy o sociálním prostředí a možné budoucnosti mladistvého pachatele. Tato zpráva je předána státnímu zastupitelství spolu s policejní zprávou, aby bylo možno získat přesnější obraz o situaci mladistvého pachatele.

Mladiství pachatelé jsou souzeni zvláštními soudci a soudy (soudy pro mladistvé pachatele, soudci zaměřeni na mladistvé pachatele, zvláštní sekce odvolacího soudu, court d'assize pro mladistvé pachatele).

Zákon doporučuje, aby soudci specializovaní na mladistvé pachatele (*juges des enfants*) používali sociální a výchovná nápravná opatření. Musí si být vědomi toho, že soudí nejen pachatele, nýbrž rovněž děti, které jsou ohroženy morálně nebo fyzicky. Trestní odpovědnost mladistvých pachatelů hodnotí soudy pro mladistvé (*tribunals pour enfants*). Ve všech případech mladiství pachatelé čelí trestům, které jsou poloviční ve srovnání s tresty udělovanými pachatelům starším 18 let (tzv. *l'excuse de minorité*). Počet osob mladších 18 let, které si odpykávají tresty odnětí svobody, v poslední době vzrůstá. Mladiství pachatelé jsou mladší a jejich chování je násilnější. Například, 20. ledna 2000 400 mladíků vyzbrojených noži a basebalovými pálkami se zúčastnilo dvouhodinové bitvy gangů v pařížském centru.

Při projednávání drobných trestných činů a přestupků, projednávání před soudcem pro mladistvé probíhá v jeho místnosti a soudce rozhoduje o provinění pachatele sám (*audience de cabinet*). Závažnější trestné činy jsou souzeny soudem pro mladistvé (*tribunal pour enfants*) v němž zasedají profesionální soudce pro mladistvé pachatele a dva neprofesionální soudci vybraní ze skupiny lidí, kteří mají kontakt s problémy mladistvých. Soudní jednání jsou vedena *in camera*. Je-li to nutné, je mladistvému pachateli nařízeno, aby opustil jednání, pokud je to v jeho zájmu. Například, při výpovědi svědka nebo psychiatra

Jestliže je mladistvý pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody, je poslán do zvláštního penitenciárního centra, která jsou mimo vězení pro dospělé pachatele. Důraz je kladen zejména na sociální rehabilitační programy využívající výuku, profesionální konzultace a psychiatrickou pomoc. V nedávných letech bylo cílem rozpočtu financovat vzrůst počtu sociálních pracovníků věnujících se mladistvým pachatelům ve vězení, opravit objekty pro mladistvé pachatele a rozvinout propojení s výchovnými službami zřízením zvláštních "vězeňských" tříd.

Současný přístup týkající se mladistvých pachatelů je, za prvé, nenechat žádné trestné činy bez povšimnutí a reagovat rychle a, za druhé, koordinovat všechno úsilí (veřejné i soukromé) s cílem zajistit nepřetržité vedení a monitorování mladistvých pachatelů. Otevírají se hostely a centra péče: 50 center okamžitého umístění (*centres de placement immédiats*) bude připraveno ke konci roku 2001 a dalším záměrem je otevřít centra zvýšené péče pro mladistvé (*centres éducatifs renforcés*).

4. Soudní systém a trestní soudnictví

4.1. Musíme si uvědomit, že ve Francii jsou trestní případy projednávány před různými soudy v závislosti na povaze trestného činu. Náš Trestní zákoník z roku 1810 a nový Zákoník z roku 1994 zařazují trestné činy do tří skupin:

- **contraventions**: přestupky za něž jsou ukládány peněžité tresty (menší dopravní přestupky, porušení právních předpisů, napadení druhé osoby, působení nadměrného hluku, apod.);
- **délits**: trestné činy vyšší závažnosti, za něž může být udělen trest odnětí svobody až 10 let. Sem spadají krádeže, zabití, neslušné chování vůči osobě druhého pohlaví, trestné činy spojené s drogami, zpronevěra a podvod, jízda v opilosti, závažné neúmyslné ublížení na zdraví, apod.;
- **crimes**: trestné činy na něž se vztahují tresty odnětí svobody od 10 let až do doživotí (vražda, znásilnění, ozbrojená loupež, únos, apod).

Různé soudy projednávají různé trestné činy a přestupky. První skupina trestných činů, *contraventions*, jsou projednávány celkem 400 městskými trestními soudy (*tribunaux de police*) představované vždy jedním kariérním soudcem.

Všechny středně závažné trestné činy, *délits*, jsou projednávány celkem 186 okresními soudy (*tribunaux correctionnels*) (jejich trestními sekcemi). Takový soud se při projednávání závažných případů skládá až ze tří kariérních soudců (ostatní případy soudí jeden soudce).

Skupina nejzávažnějších trestných činů, tzv. *crimes*, je souzena oblastními porotními soudy (*cours d'assises*) skládajícími se ze tří kariérních soudců. Porotní soud rovněž zahrnuje neprofesionální porotce: podle znění zákona z 15. června 2000 devět v případech první instance nebo dvanáct v případě soudu druhé instance. Laičtí porotci jsou náhodně vybíráni ze seznamů. Soud skládající se ze soudců a porotců zjišťuje vinu pachatele a vynáší rozsudek.

Měli bychom zdůraznit, že francouzský trestní systém v případě spáchání závažného trestného činu (např. vraždy) je stále založen na vyšetřovacím systému zahrnujícím institut vyšetřovacího soudce (*le juge d'instruction*).

Všechny případy středně závažných trestných činů jsou před vlastním soudním projednáním předloženy státním zastupitelstvím vyšetřujícímu soudci. Na řešení sedmi procent všech trestních případů se podílejí vyšetřující soudci.

Vyšetřující soudce má investigativní a soudní pravomoci. Jeho úkolem je usilovat o “*důkaz pravdy*”. Proto je jeho povinností prostudovat daný spis a provádět další vyšetřování, aby zjistil, zda existuje dostatek důkazů pro předložení případu soudu. Musí se rovněž zajímat o osobnost podezřelého a jeho minulý trestní rejstřík.

Za tímto účelem může vyšetřující soudce instruovat policii ve směru dalšího vyšetřování, může sám vyslýchat svědky s ohledem na skutečnosti případu nebo na osobnost obžalovaného. Pokud je třeba, vyšetřující soudce jmenuje odborné experty (psychiatry, soudní znalce, apod.) a může prověřit výchozí skutečnosti.

Vyšetřující soudce rovněž provádí výslech obžalované osoby a konfrontuje ji s výpovědí svědků a ostatními důkazy. Velmi často vyšetřující soudce konfrontuje ve své pracovně obžalovaného se svědky a oběťmi, žádá je, aby zopakovali svá obvinění a zaznamenává stanovisko obžalovaného.

Až do 1. ledna 2001 mohl vyšetřující soudce rovněž umístit podezřelého do vazby. Jednalo se o velmi kontroverzní bod, neboť je obtížné kombinovat soudní vazbu s pravidlem presumpce nevinny (*présomption d'innocence*). Jak je již zmíněno výše, Zákon z 15. června

2000 odebrala pravomoc nařít uvalení vazby před zahájením soudního jednání vyšetřujícímu soudci a předává ji novému soudci zvanému “*le juge des libertés et de la détention*”. Tento soudce/tato soudkyně rozhoduje, na základě zvláštního řízení věnovaného otázce vazby, zda na obžalovanou osobu bude uvalena vazba. Nový zákon uvádí (ustanovení 46), že vazba před zahájením soudního projednávání případu musí být “výjimečným opatřením” a zkracuje délku této vazby.

Mladiství pachatelé, jak je již zmíněno výše (odstavec 3.4.), předstupují před zvláštní soudy, jako jsou soudy pro mladistvé, soudci pro mladistvé, zvláštní sekce odvolacích soudů, porotní soudy pro mladistvé).

4.2. Trestní zákoník a Trestní soudní řád byly oficiálně publikovány ve francouzštině.

4.3. Žádné hlavní zákony týkající se organizace francouzského systému trestního soudnictví neexistují mimo Trestní zákoník, Trestní soudní řád a Vyhlášku týkající se mladistvých pachatelů z roku 1945. Nová legislativa je postupně včleňována do těchto uvedených zákonů a právních dokumentů.

4.4. Ve Francii je obvyklé oddělovat dva **úkoly policie**:

- správní policie podléhá vládě a jejím úkolem je zabraňovat trestné činnosti a veřejnému nepořádku, jinými slovy, jejím úkolem je prosazovat zákon;
- soudní policie podléhá dohledu soudů a zabývá se spáchanými trestnými činy: vyhledává trestné činy a snaží se, aby byly souzeny soudním systémem. Zákon z 15. června 2000 je zaměřen na zvýšení skutečné kontroly státního zástupce nad policií: státní zástupce musí být informován o všech vzetích do vazby policií a četnictvem a státní zástupce dále musí prověřovat podmínky ve vazebních celách na policejních stanicích každé tři měsíce (ustanovení 3 nového zákona).

Pouze kvalifikovaní policejní úředníci (*officiers de police judiciaire*) mohou vést vyšetřování. Soudní policie je žádána o vyšetřování buď státním zastupitelstvím (v časných stádiích případu nebo v případě jednoduchého vyšetřování) nebo vyšetřujícím soudcem (jestliže případ je komplikovaný a vyžaduje podrobné studium, jako v případech závažných trestných činů).

Francie má dva hlavní policejní sbory:

- četnictvo (*gendarmetie*), jehož historie sahá do 13. století, je vojenský orgán. Jeho aktivita zahrnuje malá města a venkov. Všichni četníci při operacích nosí uniformu. Četnictvo podléhá ministerstvu obrany. Počet četníků činí 93 000 mužů;
- policie (*police nationale*) je občanská organizace působící ve městech. “Strážci klidu” (*gardiens de la paix*) nosí uniformu. Policejní inspektoři a komisaři nosí civilní oděv. Policie podléhá ze zákona autoritě Ministerstva vnitra. Ve velkých městech existuje rovněž městská policie, která je placena městskou administrativou. Tato policie má omezenou právní působnost a její činnost je omezena na policejní hlídkování a dohled na ulicích.

Francouzská advokátní komora, jejíž tradice sahají do středověku, je dnes organizována podle dvou zákonných norem, které vstoupily v platnost 31. prosince 1971 a 31. prosince 1990. Tyto zákony zajišťují členům advokátní komory monopol v oblasti právního poradenství a pomoci ve většině případů souzených občanskými a trestními soudy.

Aby se student vystudovavší právní obor mohl stát advokátem (*avocat*), musí vykonat profesní zkoušku. Pak adepti navštěvují oblastní výcvikovou školu pro odbornost “advokáta” (*école de formation professionnelle de Barreau*).

Poté, když se “kvalifikoval”, musí mladý advokát být přijat do místního právního sdružení (*barreau*) zřizovaného ve spojení s okresním soudem.

Každé právní sdružení si vytyčí pravidla (*réglement intérieur*) uvnitř právního rámce a zvolí radu advokátní komory a předsedu (*batonnier*). Rada advokátní komory reprezentuje všechny své členy a má administrativní a disciplinární pravomoci.

Právní profese může být provozována individuálně nebo skupinově v právní poradně. Ve všech případech musí právníci musí dodržovat vysoký etický standard.

Ve Francii je 36 000 advokátů (*avocats*) a jejich počet se zvětšuje o tři procenta ročně. Na konci roku 2000 francouzští právníci vstoupili do dlouhé stávkové se stížností, že fondy právní pomoci jsou příliš nízké a nedovolují jim zajistit si dostatečný příjem. S Ministerstvem spravedlnosti bylo dosaženo interní dohody a byl zřízen Výbor pro otázky právní pomoci.

Francouzská vězeňská služba (*Direction de l'administration pénitentiaire*) od roku 1911 podléhá Ministerstvu spravedlnosti. Je na ni vynakládáno více než 28,3 % rozpočtu ministerstva (data z roku 1999).

Ústředí vězeňské služby má sídlo v Paříži. Síť 10 regionálních poboček vězeňské administrativy, která řídí 185 vězeňských ústavů, svoji působností pokrývá Francii a zámořská teritoria. Ústředí vězeňské služby řídí zvláštní výcvikové centrum - *l'Ecole nationale de l'administration pénitentiaire* – které se nachází v Agen.

Ve vězeňství pracuje 22 800 civilních pracovníků včetně 18 400 úředníků vězeňské služby a 1400 sociálních pracovníků. Byla zformulována pravidla chování pro pracovníky ve vězeňství a tato pravidla jsou uváděna do praxe.

Francouzský vězeňský systém je organizován takto:

- 117 “*Maisons d'arrêt*” slouží jako vazební vězení. Mají rovněž na starosti pachatele přestupků jimž byly uděleny malé tresty (kratší než 12 měsíců);
- 23 “*Centres de détention*” se zabývá pachateli, jejichž sociální rehabilitovatelnost se zdá být pravděpodobná. Disciplína není příliš striktní. Důraz je kladen na sociální rehabilitaci;
- 26 “*Centres pénitentiaires*” má smíšenou povahu. Některé jejich sekce jsou ekvivalentní centřům “*maison d'arrêt*”, jiné centřům “*centre de détention*”;
- 6 “*Maisons centrales*” se stará o notorické pachatele, odpykávající si dlouhé tresty odnětí svobody. Důraz v těchto institucích je kladen více na bezpečnost než na sociální rehabilitaci;
- 13 “*Centres de semi-liberté*”: jedná se o “denní” vězení umožňující vězňům opustit je, přes den pracovat a vrátit se večer. V těchto centrech si odpykávají tresty pachatelé s krátkými tresty odnětí svobody.

V minulých několika letech ve Francii byla uplatněna významná iniciativa z hlediska investic – *le programme 13 000*. Současná Vláda zformulovala pětiletý program “*Programme 4000*”, který je zaměřen na úpravu pěti zastaralých vězeňských zařízení, včetně pařížského La Sante Prison. V rámci programu bylo rovněž uzavřeno devět vězeňských zařízení, která byla ve velmi špatném stavu a bylo otevřeno 10 nových vazebních vězení.

Přeplněná vězeňská zařízení jsou stále velkým problémem, avšak situace se postupně zlepšuje, ačkoli toto zlepšení dosud není dostatečné.

K 1. lednu 2000 vězeňská populace činila **51 441** osob v zařízeních s předpokládaným maximálním stavem 49 299 osob. V prosinci 1993 byla tato situace horší: vězeňská populace činila 52 555 osob v zařízeních budovaných pro 46 579 osob.

Počet osob odpykávajících si trest odnětí svobody ve Francii klesl z 92 osob na 84 osoby připadající na 100 000 obyvatel.

Vězni ve vyšetřovací vazbě nebo ti, kteří čekají na proběhnutí odvolacího řízení, představují 39,9 % vězeňské populace. Na začátku 80. let až 50 % vězňů bylo ve vyšetřovací vazbě. Reformy v oblasti trestního řízení přinesly snížení těchto čísel. Je pravděpodobné, že účinek Zákona z 15. června 2000 dále tyto počty sníží. 60,1 % vězeňské populace si odpykává tresty udělené jim soudem.

Údaje z roku 1999 ukazují, že 22,4 % vězeňské populace tvoří cizinci, což znamená pokles proti roku 1992, kdy toto číslo činilo 30,6 %. Nejnovější údaje ukazují, že 60 % z těchto cizinců tvoří Afričané, 24,8 % Evropané a 8,5 % obyvatelé Asie.

V roce 1992 tvořily 4,4 % vězeňské populace ženy. Toto číslo kleslo v roce 1999 na 3,7 % čímž se přiblížilo situaci začátkem 80. let, kdy činilo 3,3 %.

Údaje i akademické studie naznačují, že se prodloužila délka ukládaných trestů. Soudy mají zvýšenou tendenci odsuzovat pachatele nejzávažnějších trestných činů k trestu odnětí svobody ve vězení.

V posledních 15 letech počet pachatelů odsouzených k trestům odnětí svobody delším než pět let vzrostl z 5 800 na 10 000 v roce 1993 a 13 856 v roce 1999.

Průměrná délka vazebního trestu rovněž stoupla z 6,5 měsíce v roce 1992 na 7,3 měsíce v roce 1993 a 8,1 měsíce v roce 1999.

Soudní praxe odpovídá legislativním směrnicím: nový Trestní zákoník z roku 1994 zrušil všechny tresty odnětí svobody za drobné trestné činy (*contraventions*) a doporučuje odstranění vazebních trestů kratších než 6 měsíců v případě jiných trestných činů (*délits*).

Vězeňský systém je bedlivě zkoumán a kontrolován: publikace vydaná lékařem majícím na starosti vězení Sante v Paříži, Dr. Annickem Vasseurem, která kritizuje podmínky v tomto ohromném vězení z 19. století, vyvolala opravdovou obavu o způsob, jak jsou vězení řízena a jak je s vězni zacházeno. Minulý rok byly předloženy dvě parlamentní zprávy, jedna Národním shromážděním a druhá Senátem. Otázka penitenciárního systému by se vbrzku měla objevit na pořadu jednání Parlamentu.

Dne 6. června 2000 byla vypracována komise, jíž předsedal pan Guy Canivet, předseda Nejvyššího soudu, (*Premier president de la Cour de cassation*), zpráva konstatující, že vězeňský systém trpí úplným nedostatkem vnější kontroly a doporučila, aby byla zřízena nějaká forma vnější inspekce a kontroly. V brzké době má být vypracována legislativa, která by umožnila realizaci doporučení Canivetovy komise.

Od roku 1958 francouzské orgány udělující podmíněné tresty podléhaly soudní moci, konkrétně soudci nazývanému *le juge de l'application des peines*. Jeho úkolem bylo starat se o sociální převýchovu pachatelů podmíněně odsouzených a pachatelů propuštěných na čestné slovo, probíhající pod jeho dohledem. Tato praxe se v nedávné době velmi změnila:

- v roce 1999 byla zvláštním dekretem udělena těmto orgánům autonomie: na čistě administrativním základě byla vytvořena nová "*service penitentiaire d'insertion et de*

probation” s místní působností. Tento orgán sdružuje sociální pracovníky pracující ve vězeňských zařízeních a orgánech udělujících podmíněné tresty;

- soudce udělující podmíněné tresty rovněž do určité míry intervenoval ve vězeňském systému v případě všech rozsudků odnětí svobody, ale jeho pravomoci byly omezeny pravomocemi vězeňské služby. Tato situace byla nyní změněna:

- za prvé, zákon, který vstoupil v platnost 12. dubna 2000 poskytuje garance v oblasti disciplinárních opatření ve vězeňském systému (pravidlo rozporu umožňující obžalovanému přístup k jeho svazku);

- za druhé, nový zákon z roku 2000 ukládá, že všechny záležitosti týkající se podmíněného propuštění z vazby a výkonu trestu odnětí svobody musí probíhat soudním postupem (přítomnost právníka, projednání s předsedajícím *juge de l'application des peines*, písemné soudní rozhodnutí s možností odvolání). Dosud byla většina těchto opatření považována za čistě administrativní a tudíž mimo oblast soudních garancí.

5. Základní principy trestního práva a trestněprávního řízení

5.1. Od Francouzské revoluce byl princip zákonnosti hlavním pravidlem trestního práva. Podle ustanovení 111-2 našeho nového Zákoníku, zákon stanoví trestné činy a přestupky a udává tresty, které lze udělit provinivším se pachatelům. Toto pravidlo se opakuje v článku 1 Zákona z 15. června 2000.

5.2. Trestní zákoník z roku 1810 a nový Zákoník z roku 1994 (článek 111-1) řadí trestné činy do tří skupin na základě trestů odnětí svobody a jejich délky, které za jejich spáchání mohou být uloženy. Jsou to následující tři skupiny:

- *contraventions*, jež představují drobné trestné činy a přestupky, trestem za jejichž spáchání jsou pouze pokuty (drobné dopravní přestupky, porušení právních předpisů, napadení osoby, rušení klidu, apod.). Pachatelé těchto trestných činů mohou být odsouzeni k pokutě od 250 do 20 000 franků;

- *délits*: trestné činy větší důležitosti, trestem za jejichž spáchání je trest odnětí svobody od 6 měsíců do 10 let. Tyto trestné činy zahrnují krádež, neúmyslné zabití, neslušné chování, trestné činy spojené s drogami, podvody, řízení vozidla pod vlivem alkoholu a závažné neúmyslné ublížení na zdraví (článek 131-4 nového Trestního zákoníku);

- *crimes*: tyto trestné činy představují nejzávažnější skupinu (vražda, znásilnění, ozbrojená loupež, únos). Odsouzený pachatel se vystavuje postihu trestu odnětí svobody od 10 let až na doživotí.

5.3. Obvinění z trestného činu nemůže být vzneseno proti nezletilým do 13 let věku v souladu s ustanovením vyhlášky, která vstoupila v platnost 2. února 1945. Pro pachatele ve věku 13-18 let zákon doporučuje použití čistě výchovných opatření. Nicméně soudy pro mladistvé mohou použít tvrdší tresty, a to podle případu, pokud to považují za vhodné, a vezmou v úvahu osobnost nezletilého pachatele. Zákon uvádí, že nezletilým pachatelům může být udělen trest až do výše poloviny trestu, který by byl udělen osobě starší 18 let.

Takovéto tvrdší tresty jsou použity přibližně ve 35 % případů souzených soudy pro mladistvé. V roce 1998 bylo odsouzeno 34 583 mladistvých pachatelů mladších 18 let. Mladiství představují 1,3 % vězeňské populace.

Plná trestní odpovědnost se dosahuje ve věku 18 let pro trestné činy spáchané ve věku vyšším než 18 let.

5.4. Žádný pachatel nemůže být odsouzen v případě spáchání trestného činu kategorie *délits* nebo *crimes*, pokud není prokázán úmysl spáchat trestný čin. Toto pravidlo uvádí ustanovení 121-3 našeho nového Trestního zákoníku.

Nová legislativa, která vstoupila v platnost 10. července 2000 (nazvaná *loi Fauchon*) omezuje šíři trestní odpovědnosti v případech neúmyslného zabití a poranění způsobeného státními zaměstnanci, jako jsou učitelé nebo úředníci. Přísná odpovědnost je však uplatňována v případě drobných trestných činů a přestupků (výše zmíněné *contraventions*).

5.5. Pravidla týkající se “úmyslu”, tak jak jsou vyjádřena v trestním zákoníku (články 121-1 a následující), jsou základní. Vztahují se na různé trestné činy včetně těch, které jsou popsány jinými zákony než je Trestní zákon.

5.6. Otázka odpovědnosti právnických osob byla velmi diskutovaným tématem v minulých několika letech (článek 121-2 nového Trestního zákoníku).

Před vstupem nového Zákona v platnost, francouzská tradice říkala, že pouze osoba, mohla být trestně odpovědná za čin, který osobně a úmyslně spáchala. Žádná právnická osoba nemohla být odsouzena za trestný čin, ať byla jeho povaha jakákoli.

Pod vlivem cizích zákonů a, když byl vzat v úvahu fakt, že obchodní společnosti stojí za řadou velmi závažných trestných činů (podvody, znečištění prostředí, trestné činy v oblasti pracovního práva, praní špinavých peněz, porušení soukromí), nový Zákon nyní uznává, že právnické osoby mohou být považovány právně odpovědné za určitá přestoupení zákona spáchaná v jejich zájmu jejich zaměstnanci.

Trestní odpovědnost právnických osob však musí být v každém případě specifikována zákonem.

5.7. Všechny případy oprávněnosti jsou nyní obsaženy v novém francouzském Trestním zákoníku (článek 122-1). Normálně není trestný čin jako takový zvažován v následujícím případě:

- duševní choroby: žádná osoba trpící duševní chorobou nebude trestně souzena;
- oprávnění vazby nebo donucení (*contrainte*) rovněž může být obhajováno před francouzským soudem;
- obhajoba pochybení nebo neznalosti zákona (*erreur de droit*, článek 122-3 nového Zákoníku) může nyní být soudem vzata v úvahu;
- sebeobrana (*légitime défense*, článek 122-5 nového Zákoníku) znamená použití odůvodněné a odpovídající síly k odvrácení útoku na osobu nebo majetek;
- stav osobní nutnosti (*état de nécessité*, článek 122-7 nového Zákoníku) může rovněž ospravedlnit činy, které by jinak byly považovány za trestné.

5.8. Časová omezení zabraňující uplatnění obžaloby se mění podle povahy trestného činu (*règles de prescription*):

- trestné činy proti lidskosti: žádné zákonné omezení;
- *contraventions* (drobné trestné činy a přestupky): jeden rok od spáchání trestného činu;
- *délits* (závažné trestné činy): tři roky od spáchání trestného činu;
- *crimes* (nejzávažnější trestné činy): 10 let po spáchání trestného činu.

5.9. Nový Trestní zákoník je rozdělen do pěti knih (*Livres*):

- Kniha 1: Obecná ustanovení (1) Trestní právo, (2) Trestní odpovědnost, (3) Sankce;
- Kniha 2: (1) Trestné činy proti osobám, (2) Trestné činy proti lidskosti, (3) Provinění proti osobám;
- Kniha 3: Majetkové trestné činy;
- Kniha 4: Trestné činy týkající se národních zájmů a veřejného pořádku;
- Kniha 5: Jiné trestné činy (kruté zacházení se zvířaty).

5.10. Různé právní definice

- Vražda: (článek 221-1 nového Trestního zákoníku) usmrcení jiné osoby je vražda;
- Úmyslné zabití: (článek 221-3 nového Trestního zákoníku) vražda spáchaná s předem uváženým úmyslem je úmyslným zabitím (lze trestat doživotním vězením);
- krádež: (článek 311-1 nového Trestního zákoníku) podvodné odnětí majetku cizí osoby (tři roky – pokuta 300 000 franků);
- loupež: krádež za přitěžujících okolností (např. v případech spolčení, spáchaná s použitím násilných prostředků, v případě, že oběť je slabá a neschopná obrany, obětí je státní úředník, když budova je vyloupena, apod.). Trest může dosáhnout 7 až 10 let odnětí svobody;
- násilný útok (článek 222-11 nového Trestního zákoníku) násilí v jehož důsledku vznikne pracovní neschopnost delší než 8 dní (tři roky – pokuta 300 000 franků).

Přítěžující okolnosti:

- krádež: viz bod d);

- přepadení: (článek 222-13 nového Trestního zákoníku) jestliže oběť je mladší 15 let, jestliže oběť je bezbranná (věk, zdraví, apod.), jestliže je čin spáchán rodičem, jestliže oběť je státní úředník, jestliže je čin spáchán s cílem bránit průchodu spravedlnosti, jestliže k činu dojde mezi manželi, jestliže jde o spolčení, jestliže jde o úmysl, jestliže je použita zbraň.

6. Organizace vyšetřování a trestněprávního řízení ve Francii

6.1. Obecné otázky

Nová legislativa, zejména zmíněný Zákon z 15. června 2000, aktualizuje Trestní řád a uvádí jej do souladu s Evropskou konvencí a směrnicemi Štrasburského soudu: trestní řízení dává více prostoru soudní kontrole policie, obhájci a žalobci.

6.1.1.

a) Zahájení řízení:

- Jestliže případ není komplikovaný, státní zástupce (*Procureur de la République*) může obžalovat obviněnou osobu přímo před soudem. Jde o nejběžnější postup (*citation directe*).

- Francouzský trestní systém je stále založen na vyšetřování pod vedením vyšetřujícího soudce (*juge d'instruction*).

Pouze větší *délits* (jako je loupež) a všechny *crimes* (jako je vražda) jsou vyšetřujícímu soudci předávány státním zastupitelstvím před zahájením soudního řízení. Takové řízení představuje 7 % všech proběhnuvších trestních řízení.

Na konci lhůty vyšetřování, na žádost státního zastupitelství, vyšetřující soudce předává a informuje o obsahu trestního spisu soudním orgánům, tzv. *tribunaux correctionnel*, nebo *cour d'assises* (viz výše bod 4.1.), za podmínky, že byly shromážděny potřebné důkazy o skutečnostech trestného činu a pachatelově úmyslu.

- Oběť trestného činu má rovněž právo předvolat osobu podezřelou ze spáchání trestného činu před soud nebo před vyšetřujícího soudce, aby obhájila svá práva (*procédure sur citation directe devant le tribunal correctionnel*).

b) Shromažďování důkazů:

Důkazy jsou před zahájením soudního řízení shromažďovány buď vyšetřujícím soudcem (který instruuje policii) nebo státním zástupcem pomocí policie.

Oběti rovněž mohou shromažďovat důkazy a žádat buď vyšetřovacího soudce nebo státního zástupce, aby zahájil řízení. Během vyšetřovacího procesu mají obviněná osoba i žalobce právo požádat soudce o vyšetření bodů, které je zajímají. Soudce musí odpovědět na jejich žádost a, pokud odmítne, odvolání může způsobit, že případ je předložen k prověření zvláštní sekcí odvolacího soudu (*Chambre d'instruction*).

Měli bychom zde zmínit důležitost soudního důkazu, který je zkoumán soudními znalci (*experts*), kteří jsou jmenováni státním zástupcem, vyšetřujícím soudcem nebo samotným soudem.

c) Předvolání k soudu:

Obviněná osoba je předvolána před soud. Obsílka uvádí z čeho je dotyčná osoba obviněna a na základě jakých právních předpisů.

Svědci a oběti jsou rovněž předvoláni v rámci jejich způsobilosti před soud, aby se účastnili soudního řízení.

d) Role obhajoby:

Obviněná osoba a oběť si mohou vybrat své právní zástupce. Úkolem obhájce je bránit zájmy strany, které pomáhá. Může použít kteroukoli linii obhajoby, kterou pokládá za nejlepší během fáze vyšetřování a během soudního řízení.

Při všech soudních projednáváních přichází obžalovaný a jeho obhájce na řadu jako poslední.

e) Kdo se účastní soudního projednávání? Obviněná osoba, svědci, soudní znalci, oběti, právní zástupci obhajoby a obžaloby a státní zástupce. Obžalovaná osoba má vždy poslední slovo.

Otázky kladené zástupci žaloby a obhajoby a státním zástupcem jsou předneseny presidentovi soudu, který vyzve dotyčné osoby, aby je zodpověděly. Předsedající soudce může kteroukoli otázku odmítnout. Takto fungoval celý systém do roku 2000, kdy změna vyvolaná vstupem v platnost Zákona z 15. června 2000 povoluje právním zástupcům, aby pokládali otázky přímo jednotlivým stranám, svědkům a soudním znalcům, aniž by je předtím předkládali předsedajícímu soudci (článek 312 Trestního řádu). Obviněná osoba a zástupce obžaloby mohou sami pokládat otázky, avšak pouze prostřednictvím předsedajícího soudce.

6.1.2. Období před zahájením soudního řízení, kdy státní zástupce provádí vyšetřování, je plně soustředěno na vyšetření případu: dosud nebylo nic rozhodnuto o soudním řízení, neboť teprve vyšetřování rozhodne o tom, zda jde opravdu o "případ". Zákon z 15. června 2000 zmenšil volnost rozhodování státního zástupce neboť jakákoli osoba, která se ocitne v policejní vazbě může po šesti měsících lhůtě žádat o informaci, co poskytlo vyšetřování. Státní zástupce musí vést složku o vyšetřování i jestliže není vzneseno obvinění (článek 77-2 P.P.C.). Jestliže si přeje, aby policejní vyšetřování pokračovalo, musí požádat o povolení *juge des libertés et de la détention*. O povolení žádá po skončení slyšení, které se uskuteční v přítomnosti osoby, na níž byla uvalena policejní vazba, na počátku vyšetřování. Povolení k pokračování vyšetřování lze udělit pouze na dalších šest měsíců. Je-li jmenován vyšetřující soudce, řízení jsou mnohem otevřenější pro obhajobu i žalobu (*partie civile*), tj. mají přístup ke spisu, mají právo ptát se na různá opatření a mají právo odvolat se.

Francouzský postup v trestních případech se tak jeví jako smíšený. Avšak pod vlivem Evropské konvence, zákon, který vstoupil v platnost 15. června 2000, jasně smývá vyšetřovací aspekt trestního řízení, které na sebe bere mnohem více konfrontační aspekt, který se uskutečňuje mezi obžalovanou osobou a žalobcem. Většina odborníků v oblasti právní teorie a praxe se shoduje v tom, že Francie se posouvá směrem k běžné evropské podobě trestního řízení.

6.1.3. Fáze před zahájením soudního řízení končí, jakmile se zdá, že spis je kompletní a že existuje dost důkazů pro soudní řízení. Pokud tomu tak není, řízení je přerušeno buď státním zástupcem (*classement d'office*) nebo vyšetřujícím soudcem (*ordonnance de non-lieu*).

6.1.4. Francouzské soudní řízení nese jasnou "vyšetřovací" charakteristiku danou dlouhým vlivem Napoleonovy vlády. Avšak od Trestního zákoníku z roku 1808 prodělal zákon určitý vývoj a pomalu se vzdálil od "vyšetřovacího" přístupu.

V roce 1990 komise provádějící reformu (Komise Delmas-Martyho, *Commission Justice pénale et droits de l'homme*) navrhla dalekosáhlé změny značně pozměňující tradiční francouzský systém a zavádějící mnohem více systém postavený na obvinění. Institut *vyšetřujícího soudce* by takto byl býval byl zrušen a vznikla by velká mezera mezi

vyšetřováním a vlastním soudním řízením. Cílem bylo garantovat mnohem výrazněji presumpci nevinu. V roce 1996 jiný profesor práva, pan Rassat, učinil podobný závěr. Současná situace může být shrnuta následovně: zákon, který vstoupil v platnost 15. června 2000 posunul francouzské trestní řízení blíže k méně “vyšetřujícímu” systému, více postaveném na obvinění.

Toto je zřejmé během období vyšetřování: vyšetřující soudce je zbaven všech pravomocí v oblasti zadržení osob. Nový soudce s titulem *le juge des libertés et de la détention* rozhoduje, po zvláštním jednání věnovaném otázce zadržení osob, zda uvalit na podezřelou osobu vazbu, nebo ne. Zákon říká (ustanovení 46), že uvalení vazby před zahájením soudního řízení je zcela výjimečné. Počínaje 1. lednem 2001, během vyšetřování mohou obviněná osoba, obžaloba a jejich právníci požádat soudce, aby prošetřil určité body, které jsou v jejich zájmu. Pokud vyšetřující soudce odmítne, lze podat odvolání k odvolacímu soudu. Soudce je povinen informovat obviněnou osobu a žalobce o vývoji jím prováděného vyšetřování.

Během soudního jednání mohou od okamžiku, kdy vstoupil v platnost Zákon z 15. června 2000, právníci obhajoby a obžaloby přímo klást otázky stranám, svědkům a soudním znalcům, aniž by s nimi seznamovali předsedajícího soudce, jako tomu bylo dříve. Mají tak mnohem aktivnější roli během jednání i v případě, že předsedající soudce je rovněž aktivní. Tento přístup zajišťuje nepředpojatou a svobodnou veřejnou diskusi podle pravidel stanovených Evropskou konvencí.

6.1.5. Jak je uvedeno výše, francouzský trestní systém stále spočívá na určité reziduální roli vyšetřovacího systému, kde státní zastupitelství předkládá případy trestných činů a významné *délits* vyšetřujícímu soudci (*juge d'instruction*) před jejich soudním projednáním.

Jeho úkolem je hledat “pravdu”. Aby to bylo možné, vyšetřující soudce musí posoudit spis a další vyšetřování, aby zjistil, zda existuje dostatek důkazů, aby mohl být případ projednán před soudem.

Za tímto účelem vyšetřující soudce může požádat policii, aby podnikla další vyšetřování. Vyšetřující soudce může též sám vyslyšet svědky ohledně skutečností nebo osobnosti obžalovaného. Tento soudce rovněž, pokud je to nezbytné, jmenuje soudní znalce (psychiatry) a může prošetřit i místo činu.

Vyšetřující soudce rovněž vyslychá obžalovanou osobu a konfrontuje ji s výpověďmi svědků a dalšími důkazy. Velmi často vyšetřující soudce konfrontuje obžalovanou osobu ve své místnosti se svědky a oběťmi trestného činu a žádá je, aby opakovali svá tvrzení a zaznamenává tvrzení obžalované osoby.

Vyšetřující soudce již nyní nemůže umístit obžalovanou osobu do vazby: jestliže si to přeje, musí požádat o rozhodnutí nového soudce s titulem *juge des libertés et de la détention*. Pak je zorganizováno jednání před tímto soudcem, týkající se otázky zadržení ve vazbě, které by mělo být výjimečné, podle Zákona z 15. června 2000. Na konci vyšetřovací fáze, na žádost vznesenou státním zastupitelstvím, vyšetřující soudce podává zprávy o trestních spisech týkajících se většiny trestných činů z kategorie *délits* tribunálu zvanému *tribunal correctionnel* (viz výše odstavce 4.1. a 6.1.1.) a zprávy o trestních spisech týkajících se trestných činů z kategorie *crimes* soudu zvanému *cour d'assises*, pokud byly shromážděny dostatečné důkazy.

Jestliže vyšetřující soudce dospěje k názoru, že případ neexistuje, je spis odložen (*ordonnance de non-lieu*).

6.1.6. Francouzský Trestní zákoník podrobně pojednává o:

- organizaci předběžného vyšetřování konaného pod dohledem státního zástupce a o organizaci fáze v níž působí vyšetřující soudce (Kniha 1);
- strukturu systému trestních soudů (Kniha 2);
- různých odvolacích řízeních (Knihy 3 a 4);
- vynášení soudních rozsudků (Kniha 5).

Zákoník se snaží o velmi jasný a přesný popis soudních řízení a proto zřídka uvádí obecná ustanovení nebo principy. Avšak Deklarace práv v článku 1 Zákona z 15. června 2000 obsahuje princip presumpce nevinny, který je nyní zahrnut v Trestním zákoníku.

Je-li potřeba získat přehled o nařízeních našeho trestního systému, je třeba se obrátit na Trestní zákoník.

6.2. Zvláštní otázky

6.2.1. a 6.2.2.

Během předběžného vyšetřování úředníci policie a četnictva mohou zadržet podezřelou osobu na 24 hodin, pokud je to nutné. Po zadržení podezřelé osoby musí policie okamžitě informovat státního zástupce (článek 63 C.P.P.), aby postup podléhal soudní kontrole. Pokud toto oznámení není okamžitě provedeno, postup není platný.

Svěděk nemůže být zadržován policií déle než je nezbytné pro získání svědectví nebo pro identifikaci podezřelé osoby.

Na žádost policie může být policejní vazba prodloužena o dalších 24 hodin státním žalobcem (článek 77 C.P.P.). V případě, že se jedná o trestná čin spojený s drogami nebo terorismem, policejní vazba může trvat 6 dní.

Zadržované osobě v policejní cele musí být sděleno, že během první hodiny zadržení může volat právníkovi, poté rovněž během 20. hodiny zadržení a, pokud je vazba prodloužena, právní zástupce může být volán během 36. hodiny zadržení. Ve všech případech může být požádáno o lékařskou péči. Podezřelá osoba je informována o jejím právu nevypovídat. Podezřelá osoba má rovněž právo informovat svoji rodinu, že byla zadržena, avšak uplatnění tohoto práva může být zamítnuto rozhodnutím státního zastupitelství.

Každá osoba na niž byla uvalena policejní vazba může po uplynutí 6 měsíců požádat státního žalobce o informaci o vyšetřování. Vyšetřování nemůže pokračovat déle než 6 měsíců aniž by byl o něm státním žalobcem informován *juge des libertés et de la détention*, který pak rozhodne zda povolí policii nebo četníkům pokračovat ve vyšetřování (článek 77-2 P.P.C.).

Vzetí do vazby před zahájením soudního řízení bylo ve Francii předmětem dlouhé a vášnivé diskuse. Mnoho právníků a právních odborníků kritizovalo vyšetřující soudce, které obviňovali z příliš snadného uvalování vazby na podezřelé osoby v době před zahájením soudního řízení. V nedávných letech se mnoho zákonů pokoušelo omezit uplatňování tohoto institutu "vazby". Zákon z 15. června 2000 výrazně změnil situaci.

Od roku 2001 platí:

1. Vyšetřující soudce už nemá právo rozhodovat o uvalení vazby před začátkem soudního řízení: nový soudce zvaný *le juge des libertés et de la détention* rozhoduje, po zvláštním slyšení věnovaném otázce zadržení, zda bude podezřelá osoba umístěna do vazby. Zákon uvádí (ustanovení 46), že uvalení vazby před zahájením soudního řízení musí být používáno výjimečně.

2. Nový zákon zpřísňuje právní podmínky, aby omezil vazbu před zahájením soudního řízení. Podezřelá osoba musí být obviněna z trestného činu na nějž se vztahuje trest alespoň tří let odnětí svobody, pokud osoba nebyla dříve odsouzena k trestu odnětí svobody na jeden rok. Jestliže je podezřelá osoba obviněna z majetkového trestného činu (na rozdíl od trestného činu spáchaného proti osobě), musí být obviněna z trestného činu, na který se vztahuje sazba alespoň 5 let odnětí svobody.

Příkaz k zadržení vystavený soudcem *juge des libertés et de la détention* musí uvádět důvody zadržení.

V případě *délits* byla vazba před zahájením soudního řízení zkrácena na 4 měsíce, ale může být prodloužena na jeden až maximálně dva roky, podle trestního rejstříku podezřelé osoby.

V případě *crimes* (tj. závažných trestných činů jako jsou vražda nebo znásilnění) byly rovněž zavedeny časové limity zabráňující příliš dlouhé vazbě: délka je stanovena na 2, 3 či 4 roky, podle trestního rejstříku podezřelé osoby.

6.2.3. Vazba před zahájením trestního řízení je nařízena soudcem *juge des libertés et de la détention*. V případě zkráceného řízení, *comparation immédiate*, pokud soud není schopen prozkoumat fakta, je vazba omezena dobou jednoho měsíce. Soud může vydat příkaz ke vzetí do vazby, ale je povinen přijmout konečné rozhodnutí týkající se skutečností v lhůtě jednoho měsíce.

6.2.4. Je zřejmé, že Parlament si po mnoho let přál omezit vazbu před zahájením soudního řízení, protože zadržení bylo vnímáno jako porušení presumpce nevinny (*présomption d'innocence*). V posledních 20 letech byly zkoušeny zákony zabývající se touto otázkou postupně: čísla ukázala, že od časných osmdesátých let do poloviny devadesátých let, počty vězňů na něž byla uvalena policejní vazba nebo proti jejichž rozsudkům bylo vedeno odvolací řízení, poklesly z 50 na 40 % celkové vězeňské populace. Radikální krok přinesl Zákon z 15. června 2000, který sníží počet osob ve vazbě a zkrátí délku vazby.

Článek 72 Zákona z 15. června 2000 rovněž zakládá činnost orgánu nazývaného *Commission du suivi de la détention provisoire* v rámci Ministerstva spravedlnosti. Tento orgán je složen z členů Parlamentu, soudců, právníka a právních odborníků a jeho úkolem je monitorovat otázku institutu vazby na národní úrovni a zpracovat každoročně veřejnou zprávu.

6.2.5. Osoba na níž je uvalena vazba a její právní zástupce mohou, kdykoli chtějí, požádat vyšetřujícího soudce, aby podezřelou osobu z vazby propustil. Pokud tak neučiní, žádost se dostane před soudce nazývaného *juge des libertés et de la détention* (nebo před soud), který může rozhodnout o zrušení příkazu k vazbě nebo žádost odmítne. Pokud žádost odmítne, s jeho rozhodnutím může být seznámeno zvláštní oddělení odvolacího soudu (*chambre d'instruction*).

6.2.6. Doba, kterou podezřelá osoba stráví ve vazbě před zahájením soudního řízení, je odečítána od trestu odnětí svobody, který byl udělen. Uvalení vazby na osobu, která posléze není trestně odsouzena, dává této osobě právo žádat o finanční kompenzaci: žádost se uplatňuje u předsedy (*Premier président*) odvolacího soudu, jehož rozhodnutí lze zpochybnit rozhodnutím oddělení Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*) (článek 149 P.P.C.).

6.2.7. Viz odstavec 6.2.5. uvedený výše.

6.2.8. Francouzský zákon dovoluje, aby pachatel byl odsouzen v nepřítomnosti v následujících situacích:

- a) Pokud bylo uplatněno normální předvolání k soudu a pachatel záměrně odmítl předstoupit před soud (*décision réputée contradictoire*); může být vynesen konečný rozsudek;
- b) Jestliže se ukáže, že osoba obviněná z trestného činu neobdržela předvolání k soudu, soudní řízení může pokračovat a osoba je shledána vinnou a je vynesen rozsudek (*condamnation par défaut*). Rozhodnutí však nemůže být uplatněno. Pokud je pachatel později nalezen, může žádat o nové soudní jednání v jeho přítomnosti (*opposition*). Soudní rozhodnutí učiněné v jeho nepřítomnosti je vymazáno ze soudních záznamů.

6.2.9. V trestním řízení leží břímě důkazu na obžalobě. Obviněná osoba je považována za nevinnou, dokud není soudem shledána vinnou ze spáchání trestného činu (*présomption d'innocence*).

Toto pravidlo je považováno za základní od dob Francouzské revoluce a je zahrnuto v Zákoně z 15. června 2000, který přidává úvodní článek k Trestnímu zákoníku (P.P.C.) popisující základní pravidla postupu, zejména zásadu nevinnosti.

Většina právníků, právních odborníků, soudců a členů Parlamentu velmi dbá na dodržování této zásady. Nová legislativa uvedená v platnost v roce 2000 klade důraz na podporu účinného uplatňování zásady nevinnosti a pravidel stanovených Evropskou konvencí a směrnicemi Štrasburského soudu.

Soudní strana předkládající případ soudu musí poskytnout důkazy týkající se nikoli pouze faktů případu, ale i úmyslu spáchat trestný čin.

Ustanovení 427 našeho Trestního zákoníku (P.P.C.) uvádí, že všechny formy důkazu jsou soudem povoleny. Důkaz lze předložit v následující podobě:

- Jako dokument (vyjádření, právní listina, veřejné dokumenty, apod.);
- Ústní důkaz výpovědí svědků pod přísahou nebo vyjádření obviněné osoby;
- Skutečný důkaz: hmotné předměty předložené soudu;
- Vědecký důkaz vedený soudními znalci a odborníky.

Francouzské trestní řízení nezná klasifikaci důkazů, nezná tzv. “nezvratný důkaz”. Soud musí vážit všechny důkazy včetně nepřímých, aby mohl zformulovat svůj názor “mimo důvodnou pochybnost” (*intime conviction*). Městské a okresní soudy musí uvést své důvody písemně a jejich rozhodnutí je přezkoumáváno soudy vyšších stupňů (odvolacími soudy a *Cour de cassation* na národní úrovni).

Porotní soud (*Cour d'assises*) neuvádí důvody na jejichž základě dospěl k rozhodnutí. Tento systém byl kritizován a návrh zákona vypracovaný panem Jacquesem Toubonem, ministrem předchozí vlády, měl za cíl vnést praxi písemného předkládání důvodů rozhodnutí do všech trestních řízení. Současná vláda tento návrh zamítla. Zákon, který vstoupil v platnost 15. června 2000 (článek 81) organizuje systém odvolání pro všechna rozhodnutí porotních soudů. Proti všem rozhodnutím porotních soudů lze vznést odvolání a následně je veden celý nový soudní proces. Před uvedením v platnost nového Zákonu z 15. června 2000 neexistovala možnost odvolání proti rozhodnutí porotních soudů. Nejvyšší soud (*Cour de cassation*) tato rozhodnutí pouze předkládal k právní kontrole z hlediska použitých zákonů, aniž by bral v úvahu skutečnosti.

6.3. Organizace odhalování a vyšetřování

Ve Francii existují dvě hlavní policejní složky, viz odstavec 4.4. výše.

6.4. Organizace státního zastupitelství

Ve Francii je obžaloba nazývána *Ministère Public* nebo *Parquet* a je orgánem organizovaným stupňovitě. Členové tohoto orgánu jsou nazýváni *Procureurs de la République* a *Substituts du Procureur*, jsou členy soudní moci a jsou vybíráni stejným způsobem jako soudci (*les juges*). Netěší se však stejné soudní imunitě jako členové soudcovského stavu. Není neobvyklé, že *procureur* je jmenován soudcem a naopak soudce se stane členem *ministère public*.

Ministère public existuje na všech úrovních soudního systému:

- Na úrovni Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*) působí *Procureur Général* a jeho asistenti (*avocat général*), jejichž úkolem je vyjadřovat se ke správnému a rovnému uplatňování zákonů;
- U každého z 33 odvolacích soudů mají regionální *procureur général* a jeho spolupracovníci (*avocats a substituts généraux*) za úkol vést žalobu ve všech trestních případech předložených k projednání soudu;
- Na místní úrovni, na níž působí 186 okresních soudů (*tribunal de grande instance*), jsou *Procureur de la République* a jeho zástupci (*Substituts*) zodpovědní za vedení žaloby v trestních případech projednávaných všemi soudy nižších stupňů.

Úkolem *ministère public* je zastupovat zájmy společnosti, která je poškozována pácháním trestných činů.

Jejím úkolem je rovněž posilovat uplatňování zákona v celém státě. Jestliže *ministère public* se ujme projednávání případu, zůstává soudní stranou od zahájení řízení až do vynesení konečného rozsudku.

Je třeba říci, že obžaloba má velké rozhodovací pravomoci než je zahájeno vlastní soudní řízení. Jakmile je obžaloba informována policií nebo žalobcem, že byl spáchán trestný čin, volí nejlepší způsob jak se zapojit do případu. Její kancelář buď požádá policii, aby pokračovala ve vyšetřování (*enquête préliminaire*) nebo, jedná-li se o složitý případ, předkládá ho vyšetřujícímu soudci. Obžaloba je povinna, podle Zákona z 15. června 2000, požádat o odklad, během něhož bude provedeno vyšetřování (článek 15).

Státní zástupce může rovněž případ předložit soudu okamžitě, buď pomocí řádného postupu (*citation directe*) nebo, v naléhavém případě, pomocí zjednodušeného postupu (*comparation immédiate*, článek 388 C.P.P.). Obžaloba může též přerušit řízení, pokud došla k názoru, že případ neexistuje nebo, pokud by výstraha udělená pachateli lépe odpovídala případu než plný postup (*classement d'office*).

Každá osoba vzata policií do vazby má od 1. ledna 2001 právo se po uplynutí doby 6 měsíců obrátit na státního zástupce, aby jí poskytl informaci o vyšetřování případu. Vyšetřování nemůže pokračovat déle než 6 měsíců, aniž by jeho výsledky státní zástupce předložil soudci nazývanému *juge des libertés et de la détention*, který rozhodne, zda policie či četníci mohou pokračovat ve vyšetřování (článek 77-2 P.P.C.).

Ministère public může svěřit rozhodčí řízení, které proběhne před zahájením soudního řízení a mimo soud, do rukou soukromého prostředníka (*médiateur*). Použití takového zprostředkování je vysoce doporučováno pro jednoduché případy, jako jsou krádeže, napadení

nebo škoda na majetku. Pachatel a oběť se takto spolu setkají a požaduje se náhrada škody. Je-li nalezena shoda mezi pachatelem a obětí, státní zastupitelství může případ ukončit. Státní zástupce může rovněž jmenovat delegáta (*délégué du procureur*), jehož úkolem je varovat pachatele přestupku (často mladistvého), že spis byl založen, avšak může být znovu otevřen v případě opětného spáchání trestného činu či přestupku. Delegáti (*délégués du procureur*) často mají co činit s mladistvými pachateli. Ke konci roku 2000 působilo celkem 600 *délégués du procureur*, což představuje prudký vzestup v posledních několika letech.

Dojde-li k úplnému soudnímu řízení, orgán *ministère public* není oprávněn přerušit případ.

Zatímco držitelé soudcovské hodnosti požívají úplné soudní nezávislosti, obžaloba (*ministère public*) je organizována podle hierarchického rámce. Na vrcholu je Ministr spravedlnosti, který vydává obecné příkazy pro výkon žaloby. Tyto příkazy jsou publikovány v cirkulářích (*circulaires*) nebo dokumentech týkajících se veřejnoprávní politiky. Ministr může rovněž vydávat jednotlivá doporučení pro určité případy, které se budou projednávat před soudem. Tyto instrukce musejí být dány písemně (článek 36 C.P.P.) a zaneseny ve složce. Obvykle jsou posílány z Ministerstva úředníkovi vykonávajícímu funkci *Procureur Général*, jehož kancelář je zasílá jednotlivým *Procureurs de la République* působícím na místní úrovni (Zákon z 24. prosince 1993).

Ve všech případech členové obžaloby musí provádět tyto příkazy. Tato doporučení jsou uplatňována během prováděného řízení. Státní zástupci však mají zajištěnu úplnou svobodu projevu během soudních jednání. Existuje tradiční úsloví, které shrnuje tuto situaci: “*la plume est servée, mais la parole est libre*”, což znamená “pero je podřízeno, ale řeč je svobodná”.

Otázka statutu *Ministère public* je momentálně diskutována. Návrh zákona snažícího se o reformu jeho statutu a o osvobození od závislosti na Ministerstvu spravedlnosti (*projet de loi relatif à l'action publique en matière pénale*) byl v roce 1999 zamítnut uprostřed politické kontroverze. Tento problém zůstává na programu a jednoho dne bude muset být vyřešen. Příslušníci soudcovského stavu (*les juges*) se těší soudní nezávislosti a jsou pod ochranou Rady nazývané *Conseil supérieur de la magistrature*. Členové obžaloby jsou blíže ve svém postavení státním úředníkům a podléhají autoritě vlády.

6.5. Organizace soudnictví

Jak je ukázáno na přiložené mapě francouzských soudů, tyto tvoří síť pokrývající celou zemi (a Zámořská území jako v Západní Indii a v Pacifiku).

- Na vrcholu velmi hierarchizovaného systému je *Cour de cassation* (Nejvyššího soudu) jehož sídlo je v Paříži. *Cour de cassation* má 6 sekcí (tři civilní, jednu obchodní, jednu pracovní a jednu trestní).

Úkolem *Cour de cassation* je kontrolovat jak nižší soudy aplikují zákony a napravují právně nesprávná soudní rozhodnutí. *Cour de cassation* přezkoumává názory týkající se zákonů, nikoli věcných skutečností. Ruší rozhodnutí se kterými nesouhlasí (slovo *cassation* pochází z latinského slovesa “*cassare*”, což znamená rozbít, zničit).

Po zrušení nezákonného soudního rozhodnutí *Cour de cassation* posílá případ k nejbližšímu soudu stejné důležitosti. *Cour de cassation* v žádném případě však nemůže nahrazovat

rozhodnutí nižšího soudu svým rozhodnutím: může toto rozhodnutí pouze zrušit a případ poslat jinému soudu k novému soudnímu projednání.

- 400 městských trestních soudů (*tribunaux de police*), kterým předsedá jeden kariérní soudce, mají na starosti agendu tzv. *contraventions*. Tyto soudy, ačkoli jsou poměrně autonomní, jsou podle zákona pobočkami okresních soudů (*tribunaux de grande instance*). Jeden kariérní soudce předsedá soudnímu jednání.

- Všechny středně nebezpečné trestné činy (*délits*) jsou projednávány před 186 okresními trestními soudy (*tribunaux correctionnels*). Tyto soudy jsou ve skutečnosti sekcemi okresních soudů (*tribunaux de grande instance*). Porota každé trestní sekce je tvořena třemi kariérními soudci: jedním předsedajícím soudcem a dvěma soudci. U některých trestných činů jsou případy projednávány jedním soudcem (např. dopravní přestupky).

Tato **sít' soudů** je zastaralá a nezdá se odpovídat současným požadavkům vzhledem k vnitřní migraci. V roce 1998 byl jmenován státní úředník, aby vypracoval studii týkající se této situace. I když řada obchodních soudů (*tribunaux de commerce*) byla v roce 1999 uzavřena, žádná opatření nebyla přijata ohledně sítě občanských a trestních soudů. Mnoho malých okresních soudů (*tribunaux de grande instance*) čelí problémům při používání nové legislativy, zejména Zákona z 15. června 2000. Je pravděpodobné, že soudní mapa Francie bude v příštích letech výrazně korigována, aby byl celý systém zmodernizován a mohl pracovat efektivněji. Pokud se toto neučiní, kvůli odporu místních úřadů, které nebudou chtít ztratit statut místa, kde sídlí soud, systém by se mohl zhroutit, protože řada malých soudů nemá dostatek zaměstnanců, není dostatečně řízena a je podfinancována, a proto není schopna zajistit výkon spravedlnosti.

- Odvolání, které představuje plné přezkoumání případu podle zákona a skutečností, může být přeneseno z městských a okresních soudů na odvolací soud. Takových soudů je ve Francii celkem 33. Odvolací soudy jsou rozděleny do sekcí, z nichž jedna nebo více sekcí se specializuje na trestní případy.

- Závažné trestné činy, nazývané *crimes*, jsou všechny projednávány krajskými porotními soudy (*cours d'assises*) složenými ze tří kariérních soudců a šesti laických porotců pro soudy první instance a 12 laických porotců pro odvolací soudy. Laičtí porotci jsou náhodně losováni.

Až do ledna 2001 mohla být soudní rozhodnutí poroty projednávána pouze Nejvyšším soudem (*Cour de cassation*), jehož úkolem bylo dohlížet, že zákon byl správně použit. Tato praxe však byla zrušena a Zákon vstoupivší v platnost 15. června 2000 (článek 81) umožnil odvolat se proti soudnímu rozhodnutí porotního soudu: proti všem rozhodnutím týkajícím se závažných trestných činů, která byla přijata porotními soudy, lze podat odvolání a na jeho základě proběhne kompletní nové projednání případu. Druhý soud je vybrán Nejvyšším soudem (*Cour de cassation*).

Proti soudním rozhodnutím odvolacího soudu se rovněž lze odvolat k Nejvyššímu soudu (*Cour de cassation*) v otázkách právních záležitostí.

Laické osoby mají ve francouzském soudním systému spíše druhotnou roli, neboť systém je postaven na profesionálních soudcích. Je třeba však zdůraznit, že laičtí soudci působí v soudech pro mladistvé pachatele. V krajských porotních soudech rozhodují laičtí porotci celý případ, tj. otázku viny i trestu.

Ve Francii staví převažující důležitost zákona precedenční rozhodnutí soudu do druhotné role. Je však zřejmé, že interpretace ustanovení trestního práva trestní sekci Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*) má mimořádný význam pro soudy nižších stupňů, které mají tendenci aplikovat pravidla stanovená Nejvyšším soudem. Soudní rozhodnutí Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*) jsou publikována v právnických časopisech a soudních ročenkách zaměřujících se na právo aplikované na základě precedenčních případů.

6.6. Soudní obhájci a obhajoba

6.6.1. a 6.6.2. Každá osoba umístěná do vazby v policejní cele (*garde à vue*) musí být upozorněna, že se může během první hodiny zadržení spojit s právníkem, a poté během 20. hodiny, a je-li vazba prodloužena, i během 36. hodiny. Po 20 hodinách pobytu ve vazbě během předběžného vyšetřování, má zadržená osoba právo požádat o právní pomoc.

Během soudního vyšetřování má právník volný přístup ke spisu a je přítomen při všech vyšetřováních vedených soudcem. Může rovněž požádat o jakékoli vyšetřování, které, podle jeho názoru, je v zájmu obviněné osoby. Obhajoba má právo se odvolat proti všem soudním rozhodnutím vyšetřujícího soudce. Odvolání jsou projednávána sekci odvolacího soudu (*chambre d'instruction*).

6.6.3. Bezplatná právní pomoc je poskytována příslušníkům sociálně slabých vrstev, jejichž právní zástupci jsou placeni v závislosti na konkrétním případě. Právní zástupci obdrží tuto finanční náhradu ze státního rozpočtu (*aide juridictionnelle*). Koncem roku 2000 většina právníků ve Francii vyhlásila dlouhou stávku, protože tím chtěli vznést stížnost, že fondy pro právní pomoc byly příliš nízké a neumožňovaly jim dosáhnout odpovídajícího příjmu: domnívali se, že stanovené odměny neodpovídaly jejich skutečným nákladům. Bylo dosaženo prozatímní dohody s Ministerstvem spravedlnosti a byl zřízen výbor zabývající se otázkou bezplatné právní pomoci, zejména z hlediska stanovených poplatků za její poskytování.

Fondy bezplatné právní pomoci se řadu let zvyšovaly. V roce 2000 rozpočet poskytl 1 295 000 000 franků (*197 421 000 euro*) na právní pomoc, což představovalo 4,4 % rozpočtu na rok 1999. V roce 1999 bylo uskutečněno 704 650 případů právní pomoci, z toho 281 943 případů byly trestné činy. Plná právní pomoc je poskytována, jestliže měsíční příjem je nižší než 5175 franků (*789 euro*) a částečná právní pomoc, jestliže příjem je nižší než 7764 franků (*1183 euro*).

6.6.4. Aby mohli vykonávat povolání právního zástupce (*avocat*), absolventi vysokoškolského právníkého studia musí složit profesionální zkoušku. Navštěvují odbornou školu a mohou být přijati do místního sdružení právníků (*barreau*), které je zřízeno při každém krajském soudu (T.G.I.). Každé sdružení právníků si stanovuje vlastní pravidla v souladu s právním rámcem a volí svoji radu a předsedu (*bâtonnier*). Tato rada reprezentuje všechny členy a má administrativní a disciplinární pravomoci.

Právníkové povolání může být provozováno individuálně nebo v rámci sboru právníků. Francouzští právníci si udržují své tradice nezávislosti a dodržují vysoký etický standard. Je však zřejmé, že právníkové povolání prochází krizí, což se zejména ukázalo během stávky organizované v listopadu a prosinci 2000.

6.7. Postavení oběti

6.7.1. a 6.7.2. Oběť je osoba, která utrpí poškození následkem trestného činu. Francouzští vládní a parlamentní úředníci se touto otázkou otevřeně zabývají a projevují velký zájem o situaci obětí trestných činů. Ve skutečnosti se jedná o velmi aktuální politickou otázku, z níž se některé extrémistické politické strany pokoušejí těžit.

Pokusme se shrnout nejnovější vývoj této otázky:

Vládou jmenovaná komise, v čele s dřívější ministryní paní Marie-Noel Lienemannovou, sestavila zprávu o právech obětí trestných činů, kterou představila 26. března 1999.

Ve stejnou dobu, 19. dubna 1999, vládní pracovní skupina koncipovala tříletý plán činnosti (*plan d'action*) na pomoc obětem trestné činnosti. Tento plán se zaměřil na tři hlavní body:

- a) zlepšené přijímání, informování a vedení obětí a jejich příbuzných;
- b) vytvoření národního, koordinačního schématu týkajícího se státní pomoci obětem: 21. září 1999 byla zřízena Národní rada pomoci obětem, pod předsednictvím ministra spravedlnosti (*Conseil national de l'aide aux victimes*);
- c) zlepšení místní sítě skupin a sdružení pomáhajících obětem trestné činnosti a zvýšení veřejných subvencí.

V těsném spojení s tímto trendem byl v nedávné době zlepšen Zákonem z 15. června 2000 právní statut práv obětí trestných činů.

- Oběti mají samozřejmě právo podávat stížnosti policii nebo státnímu zastupitelství a požadovat, aby bylo zahájeno vyšetřování: oběť může zaregistrovat stížnost na kterékoli policejní stanici bez ohledu na to, kde byl čin spáchán.

- Probíhá-li soudní řízení, osoba vznášející stížnost se může stát soudní stranou v případě. Oběť se pak nazývá *partie civile*. Oběti se často dostává právní pomoci a má přístup k soudnímu spisu, který je vypracován *vyšetřujícím soudcem*. Je-li případ předložen soudu, je předvolán žalobce strany *partie civile*. Nový zákon usnadňuje uplatnění nároku na odškodnění: toto uplatnění lze učinit před zahájením soudního řízení a lze je učinit dopisem. Státní zástupce může požádat sdružení obětí o pomoc konkrétní oběti trestného činu (článek 41 C.P.P.).

Partie civile může být během soudního řízení vyslechnuta ale nemusí hovořit pod přísahou. Je-li jmenován vyšetřující soudce, žalobce může požádat o způsob vyšetřování, který považuje za jsooucí v zájmu oběti.

6.7.3. Oběť trestného činu může iniciovat řízení před vyšetřujícím soudcem (*plainte avec constitution de partie civile*) nebo před soudem (*citation directe*).

6.7.4.-6.7.6. Oběť může požadovat úplnou náhradu všech škod, které se týkají trestného činu, u trestního soudu (článek 2 C.P.P.). Může uplatňovat tělesnou újmu, materiální škodu a poškození svých citů (*préjudice moral*).

6.7.7. a 6.7.8. Francouzský zákon umožňuje oběti odvolat se pouze ve věci občanského odškodnění. Pro oběti neschopné zaplatit výlohy je dostupná právní pomoc. Systém reformovaný v letech 1991 a 1998 je financován ze státních fondů, které jsou rozděleny mezi právníky vykonávající tuto činnost. Výhody bezplatné právní pomoci jsou poskytovány pouze

lidem, jejichž příjem je pod určitou úrovní a poté, co jejich požadavky byly přezkoumány místní komisí pro bezplatnou právní pomoc (*bureau d'aide juridictionnelle*).

Plná bezplatná právní pomoc je poskytována tehdy, jestliže měsíční příjem je nižší než 5175 franků (789 euro) a částečná právní pomoc, jestliže příjem je nižší než 7764 franků (1183 euro). Dalších 588 franků je k uvedeným sumám přidáno na každé dítě, které je na žadateli o pomoc závislé.

6.7.8. V souladu s evropskými doporučeními je odškodnění ze státních prostředků poskytováno některým obětem za utrpěné škody bez ohledu na to, zda vznesly na obžalovaného příslušný požadavek. Při každém okresním soudu (*tribunal de grande instance*) pro tyto účely existuje zvláštní orgán, kterému předsedá soudce (*commission d'indemnisation des victimes*).

Jiné schéma platí pro poskytování finančních odškodnění obětem silničních nehod, jestliže řidič zodpovědný za poškození není schopen tuto náhradu zaplatit a není pojištěn (*Fonds de garantie automobile*).

Zákon z roku 1986 poskytuje vyšší odškodnění ze státních prostředků obětem teroristického útoku, které mohou požadovat náhradu za tělesné poškození a materiální škody.

6.7.9. Ve společnosti existuje silné vědomí potřeby v této situaci pomáhat obětem, zejména slabším členům společnosti, jako jsou staří lidé, týrané ženy a děti. Ve shodě se zákonem, který vstoupil v platnost 10. června 1989, výbor nazývaný *Group permanent interministeriel pour l'enfance maltraitée* předkládá každoroční zprávu pro Parlament týkající se všech otázek vztahujících se ke zneužívání dětí. Poslední taková zpráva byla předložena v září roku 2000.

Na místní úrovni jsou zřizovány orgány podporující oběti trestné činnosti, tzv. *associations d'aide aux victimes et de médiation, AVE*M. Jedná se většinou o soukromá sdružení finančně podporovaná státními a místními úřady. Tato sdružení obvykle poskytují bezplatnou právní pomoc prostřednictvím právníků a státních úředníků a poskytují rovněž psychologickou a lékařskou pomoc. Sdružení pomáhající obětem mají právo být povolána státním zástupcem, aby pomohla obětem trestných činů (článek 41 C.P.P., který byl upraven Zákonem z 15. června 2000). Tyto orgány jsou spojeny v národní federaci v rámci institutu nazvaného *Institut nationale de l'aide aux victimes et de médiation (INAVEM)*.

7. Rozsudek a systém sankcí

7.1. Trestní zákoník z roku 1810 a náš nový Zákoník z roku 1994 rozdělují trestné činy do tří skupin:

- *contraventions*: drobné trestné činy a přestupky, které mohou být trestány pouze udělením pokuty (drobné silniční přestupky, porušení směrnic a nařízení, napadení, tropení nadměrného hluku, apod);
- *délits*: trestné činy větší důležitosti, za něž lze udělit trest odnětí svobody od 6 měsíců do 10 let. *Délits* zahrnují krádež, neúmyslné zabití, neslušné chování, trestné činy spojené s drogami, podvod a zpronevěru, řízení v opilosti, závažné neúmyslné ublížení na zdraví, apod.;
- *crimes*: trestné činy za něž lze udělit trest odnětí svobody od 10 let až na doživotí (vražda, znásilnění, ozbrojená loupež, únos).

7.2. Nový Trestní zákoník z roku 1994 rozlišuje rozsudky podle povahy trestného činu, jak je uvedeno výše.

Ustanovení 131-3 týkající se *délits* odděluje hlavní trest (*peines principales*) a komplementární sankce (*peines complementaires*), jako jsou omezení práv, zastavení obchodní činnosti nebo zákaz výkonu činnosti.

7.3. Zákon uvádí, že nezletilým pachatelům může být udělen trest rovnající se pouze polovině trestu udělovaného osobě starší 18 let. Mladiství pachatelé jsou souzeni zvláštními soudy a soudci (soudce pro mladistvé, soudy pro mladistvé, zvláštní sekce odvolacích soudů, porotní soud pro mladistvé).

Zákon doporučuje, aby soudce pro mladistvé pachatele (*juge des enfants*) zásadně používal sociální a výchovná nápravná opatření. Soud pro mladistvé (*tribunal pour enfants*) však může udělovat i tresty odnětí svobody.

Složení soudu zahrnuje soudce pro mladistvé a dva soudní úředníky, kteří jsou obeznámeni s problémy mladistvých pachatelů.

Soudní jednání se konají *in camera*. Pokud je to nutné, mladistvému pachateli může být přikázáno, aby opustil jednání, pokud je to v jeho zájmu (např. podává-li svědeckví svědek nebo psychiatr).

Pokud je mladistvý pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody, je poslán do jednoho ze zvláštních penitenciárních center, která jsou oddělena od vězení pro dospělé. Důraz je kladen na sociální nápravné programy (pomocí výuky, konzultací a psychiatrické pomoci).

7.4. Státní úředníci podléhají obecnému právu. Je nutné však zdůraznit, že v případech týkajících se "veřejné služby", existují zvláštní trestné činy (zneužití pravomoci, článek 432-1 C.P. nebo korupce, článek 432-11 C.P.). Nová legislativa, která vstoupila v platnost 10. června 2000 (tzv. *loi Fauchon*) omezuje šíři trestní odpovědnosti v případech neúmyslného zabití a zranění způsobeného státními zaměstnanci jako jsou učitelé nebo státní úředníci.

7.5.

- **Trest smrti**: jeho používání bylo zrušeno od roku 1981.
- **Trest odnětí svobody**: viz odstavec 7.1. uvedený výše.

- Odnětí svobody na dobu neurčitou: takovéto “zadržení” je ve Francii považováno za svévolné a proti principu práva.

- **Podmíněné propuštění:** francouzské soudy často používají příkazy k podmíněnému propuštění v případě trestných činů za něž je udělován trest odnětí svobody nižší než pět let (článek 132-41 nového Trestního zákoníku). Všechny příkazy k podmíněnému propuštění jsou prováděny pod soudním dohledem zvláštního soudce (*juge de l'application des peines*). Rozsudek je přezkoumán orgánem nazývaným *service pénitentiaire d'insertion et de probation*, který se skládá ze sociálních pracovníků. Délka podmíněného propuštění může být až tři roky.

- **Trest veřejných prací** (*travail d'intérêt général*, článek 131-8 N.P.C.): Soudy používají tyto rozsudky pro pachatele drobných trestných činů a přestupků, kteří jsou odsouzeni k příslušnému počtu hodin práce. Tento počet se pohybuje mezi 40 až 240 hodinami. Pachatelé pomáhají sdružením nebo místním službám (např. s čištěním graffiti). Probační služba má toto opatření na starosti. Soudy často používají tento typ trestu. Náš nový Trestní zákoník výrazně podporuje používání této formy trestu.

V roce 1993 francouzské soudy udělily více než 13 000 trestů veřejných prací, v roce 1999 tento počet poklesl na 11 600.

- **Pokuty** jsou rovněž udělovány za drobné trestné činy a přestupky (*contraventions*) a rovněž v případě majetkových trestných činů (podvod, neplacení daní, porušení autorských práv). Nový Trestní zákoník jasně doporučuje, aby soudy používaly pokuty jako sankce co nejčastěji.

Zákoník stanoví nevyslovené a implicitní spojení mezi sankcemi odnětí svobody a pokutou: jeden rok odnětí svobody odpovídá 100 000 franků (např. za krádež je udělován trest tří let odnětí svobody nebo pokuta 300 000 franků, článek 311-3).

- **Denní pokuty** (*jours-amendes*) začínají být soudy používány. Nový Trestní zákoník vyzývá, aby soudy tento typ trestů používaly. Maximální počet dní je 360 (článek 131-5 N.C.P) a denní pokuta nesmí přesáhnout 2000 franků.

- **Alternativní tresty:** francouzský Parlament by velmi rád zkrátil tresty odnětí svobody ze zřejmých sociálních i ekonomických důvodů.

Ustanovení 131-6 našeho nového Trestního zákoníku rozšiřuje prostor pro ukládání nevazebných trestů: odebrání řidičského průkazu, odebrání šekové knížky nebo kreditní karty, zabavení auta nebo nemožnost jeho používání po stanovenou dobu, zabavení střelných zbraní, odnětí loveckého povolení, zákaz vykonávání určitých zaměstnání.

7.6. S výjimkou porušení celních předpisů nemůže být pokuta změněna na trest odnětí svobody v případě nezaplacení.

7.7. Viz odstavec 7.5. uvedený výše.

7.8. V hranicích právního maxima francouzský zákon dává soudcům velké rozhodovací pravomoci ve věci trestů. Ve Francii neexistují směrnice, které by byly pro soud závazné. Při udělování trestů jsou ovšem francouzské soudy vázány právními principy a principem proporcionality (sankce musí odpovídat závažnosti trestného činu a osobnosti pachatele).

7.9. Je třeba se obrátit na právní ustanovení vztahující se ke každému trestnému činu, aby bylo možno vyjmenovat všechny jednotlivé tresty, které mohou být uděleny.

8. Podmíněný rozsudek, odložený výkon trestu a podmíněné prominutí trestu

8.1. – 8.3. Pachatelé, kteří nebyli odsouzeni v minulých pěti letech, mohou být odsouzeni k **podmíněnému trestu** (*sursis simple*, článek 132-30 N.P.C.). Tento trest lze použít jak v případě trestů odnětí svobody, tak i v případě pokuty a komplementárních sankcí. Podmíněné tresty mohou být uděleny právníkům i fyzickým osobám. Jestliže se osoba dopustí v příštích pěti letech trestného činu, podmíněný trest musí být vykonán (článek 132-35 a 132-36).

Podmíněný trest pod dohledem (*sursis avec mise à l'épreuve*) nepodléhá žádné z podmínek vztahujících se k předchozím trestům. Trestný čin však nesmí podléhat sazbě odnětí svobody nad pět let (článek 132-40 a 132-41). Fáze dohledu nařízená soudem kolísá od 18 měsíců do tří let.

Soud může uložit trest, kdy pouze část výkonu trestu je odložena.

8.4. Podmíněné tresty nemohou být vykonány, jestliže není spáchán nový trestný čin v následujícím období pěti let. Obžalovaný nastoupí daný trest pouze v případě, že je odsouzen za nový trestný čin v tomto časovém období (článek 132-35).

Podmíněný trest pod dohledem je vymazán na konci období dohledu, pokud pachatel dodržuje soudní příkazy. Odložený trest se zkušební dobou dohledu není nastoupen, pokud během doby stanovené soudem (až tři roky) obžalovaný nespáchá nový trestný čin. Jestliže pachatel nedodrží podmínky rozsudku, probační soudce může požádat trestní soud, aby nařídil vykonání trestu (článek 132-47).

Náš Trestní zákoník vypočítává zvláštní podmínky, které jsou připojeny k podmíněnému trestu se zkušební dobou dohledu, takto: pobyt na pevné adrese nebo v ubytovně, zákaz návštěvy určitých míst (kasina, koňské dostihy), zaplacení náhrady žalující straně, zaplacení pokut, zpřísnění vztahů s odsouzenými spolupachateli.

8.5 – 8.9. Od roku 1958 francouzské probační služby podléhaly soudnímu systému, jmenovitě probačnímu soudci (*juge de l'application des peines*).

Soudní **probační služba** (*Comité de probation*) dříve existovala u každého ze 186 okresních soudů.

V roce 1993 francouzská probační služba byla zodpovědná za více než 98 000 případů. Tento počet prudce stoupl na 135 000. 13. dubna 1999 byla dekretem vyhlášena autonomie probační služby: byla zřízena nová služba, *service pénitentiaire d'insertion et de probation* s místní působností, na čistě administrativním základě. Sdružuje sociální pracovníky, kteří působí ve věznicích a v probační službě.

Tato služba sleduje odsouzeného pachatele během probačního období. Podle případu, služba může pomoci odsouzenému najít ubytování nebo místo v centru zvláštní péče pro narkomany nebo alkoholiky. Služba odsouzenému může dokonce do určité míry pomoci finančně, zejména tehdy, jestliže je propuštěn po delším pobytu ve vězení. Probační služba ve velkých městech rovněž nabízí lékařskou pomoc a pomoc psychologa. Jestliže odsouzený poruší příkazy soudu, následkem je často trest odnětí svobody.

Dobrovolní probační asistenti (*délégués bénévoles*) jsou používáni málokdy. Je známo, že profesionální sociální pracovníci nevítají osoby stojící mimo systém. Většinový názor říká, že postpenitenciární péči o pachatele musí vykonávat vyškolení profesionální

pracovníci. Dobrovolní pracovníci jsou častěji povoláváni, aby pomáhali obětem trestných činů a, do určité míry, též, aby navštěvovali vězně, kteří trpí nedostatkem vztahů mimo vězení.

9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče

9.1. Organizace vězeňského systému

Francouzský vězeňský systém (*Direction de l'administration pénitentiaire*) je od roku 1911 řízen Ministerstvem spravedlnosti. Spotřebovává více než 28,3 % jeho rozpočtu (údaje z roku 1999).

Ústřední vězeňská správa sídlí v Paříži. Síť 10 regionálních vězeňských úřadoven obhospodařujících 185 vězeňských zařízení pokrývá celou Francii a Zamořská teritoria. Ústřední správa řídí zvláštní školící středisko, *l'Ecole nationale de l'administration pénitentiaire*, které sídlí v Agenu.

Vězeňská správa zahrnuje přibližně 22 800 státních úředníků, včetně 18 400 vězeňských dozorců a 1400 sociálních pracovníků. Byl vytvořen soubor pravidel chování pro vězeňské dozorce a v současné době se zavádí do praxe.

Francouzský vězeňský systém je organizován následovně:

- 117 vazebných vězení (*maisons d'arrêt*), kde jsou rovněž umístěni pachatelé drobných trestných činů a přestupků odpykávající si krátké tresty do 12 měsíců;
- 23 vazebných center (*centres de détention*), kde jsou umístěni pachatelé, jejichž sociální náprava je považována za pravděpodobnou. Kázeň zde není příliš přísná. Důraz je kladen na sociální nápravu;
- 26 zařízení (*centres pénitentiaires*), která jsou smíšené povahy. Některá oddělení odpovídají tzv. *maisons d'arrêt*, jiná spíše *centres de détention*;
- 6 zařízení nazývaných *maisons centrales*, kde jsou umístěni pachatelé odpykávající si dlouhé tresty odnětí svobody a obtížně převychovatelní recidivisté. Důraz v těchto vězeňských zařízeních je kladen na bezpečnost, spíše než na nápravná opatření;
- 13 zařízení nazývaných *centres de semi-liberté*: jde o denní vězení, kde vězňové odcházejí a pracují, a vracejí se večer. V těchto zařízeních si odpykávají trest pachatelé s krátkými tresty odnětí svobody.

V minulých několika letech byla ve Francii uskutečněna investiční akce nazvaná "Program 13 000" (*le Programme 13 000*).

Současná Vláda navrhla pětiletý *Programme 4000*, který byl zaměřen na obnovu pěti zastaralých vězeňských zařízení – zahrnujících neslavné Paris Sante Prison. V rámci tohoto programu bylo rovněž uzavřeno 9 vězeňských zařízení a otevřeno 10 moderních vazebných zařízení. Přeplněné věznice jsou stále problémem, i když situace se postupně zlepšuje, ačkoli stále není zdaleka uspokojivá.

1. ledna 2000 činila populace vězňů **51 441** osob, při plánované kapacitě věznic 49 299 osob. V prosinci 1993 byla situace horší: populace vězňů činila 52 555 osob a připadala na plánovanou kapacitu věznic 46 579 osob.

Počet vězňů ve Francii klesl z 92 na 100 000 obyvatel na 84 na 100 000 obyvatel v roce 1999.

Vězňové ve vyšetřovací vazbě a vězňové, jejichž rozsudky jsou předmětem odvolacího řízení, představují 39,9 % celkového počtu vězňů. Na začátku 80. let až 50 % vězňů bylo ve vazbě před zahájením soudního řízení: reformy v oblasti trestního postupu tento počet snížily. Je pravděpodobné, že vliv výše zmíněného Zákona z 15. června 2000 dále toto číslo zmenší. O něco více než 60 % vězňů si odpykává tresty udělené soudy.

Údaje a akademické studie svědčí o prodlužování trestů. Soudy mají tendenci odsuzovat pachatele závažných trestných činů k trestům odnětí svobody.

V minulých 15 letech se počet pachatelů odsouzených k dlouhodobým trestům odnětí svobody (nad pět let) zvýšil z 5800 na 10 000 osob v roce 1993, a dále se zvyšoval na 13 856 osob v roce 1999.

Průměrná délka trestu odnětí svobody rovněž stoupá, z 6,5 měsíce v roce 1992 na 7,3 měsíce v roce 1993 a 8,1 měsíce v roce 1999.

Soudní praxe odpovídá legislativním směrnicím: nový Trestní zákoník z roku 1994 vyloučil použití trestů odnětí svobody za drobné trestné činy a přestupky (*contraventions*) a doporučuje odbourání trestů odnětí svobody kratších než šest měsíců za ostatní trestné činy (*délits*).

Vězeňský systém je pod podrobným dohledem: kniha publikovaná lékařem majícím na starosti Sante Prison v Paříži, Dr. Annickem Vasseurem, která kritizuje podmínky v tomto ohromném vězení z 19. století, vyvolala zájem a starost o to, jak jsou vězeňská zařízení spravována a jak je s vězni v nich umístěnými zacházeno. Minulý rok byly vypracovány dvě parlamentní zprávy, jedna Národním shromážděním a druhá Senátem, a penitenciární systém by v krátké době opět měl být na programu jednání Parlamentu.

6. března 2000 byla vypracována komise, jíž předsedal pan Guy Canivet, předseda Nejvyššího soudu (*Premier président de la Cour de cassation*), zpráva, v níž autoři dospěli k závěru, že vězeňský systém trpí naprostým nedostatkem vnější kontroly. Zpráva doporučila, aby byla zřízena nějaká forma vnějšího dohledu a kontroly. V brzké době má být přijata legislativa umožňující realizovat doporučení Canivetovy komise

Ustanovení 717 Trestního zákoníku (P.P.C.) uvádí, že vězni musí být drženi v celách jednotlivě. Přes plán modernizace realizovaný od roku 1986, přeplnění věznic vždy nedovoluje uplatnění tohoto pravidla.

Od roku 1987 byla zrušena ve vězení povinnost pracovat. Práce a výchovné aktivity se konají na čistě dobrovolné bázi.

V roce 1993 pracovalo celkem 20 700 vězňů, buď na údržbě vězeňských zařízení nebo v průmyslovém provozu. Měli bychom dodat, že ekonomická krize brání rozvoji vězeňské práce.

Průměrná úroveň vzdělání mezi vězni je nízká. 9000 vězňů se naučilo číst a psát v roce 1993 a dalších 9000 se účastnilo vzdělávání na úrovni národní školy.

Práce a vzdělávání mimo vězeňská zařízení jsou organizovány v rámci tzv. *semi-liberté*, pro vězně odpykávající si krátké tresty a rovněž ke konci delších trestů, jako způsob přechodu do vnějšího světa. Vězeň opouští vězeňské zařízení ráno a přichází zpět večer po skončení práce. Oddělení s režimem *semi-liberté* se těší lehčím pravidlům kázně než jiná oddělení věznic. Jedenáct center s režimem *semi-liberté* je úplně odděleno od vězeňských zařízení.

Nový Trestní zákoník (N.P.C.) rozšiřuje platnost systému *semi-liberté* (článek 132-25). Aby se zabránilo ztrátě zaměstnání, ztrátě místa ve školícím kurzu, vyhýbání se důležitým rodinným povinnostem nebo, aby bylo umožněno léčení, soud může v případě pachatele odsouzeného na jeden rok nebo méně do vězení nařídít odsouzenému, aby si odpykával trest v režimu *semi-liberté*.

Uplatnění režimu *semi-liberté* je vázáno na osobu konkrétního pachatele a je úkolem probačního soudce.

Trestní zákoník z roku 1994 dovoluje soudům snižovat tresty (článek 132-27). Tresty odnětí svobody kratší než jeden rok, denní pokuty a pozastavení platnosti řídičského oprávnění mohou nyní být soudem rozděleny na jednotky. Cílem této nové rozhodovací pravomoci soudů je lepší individualizace soudních trestů, aby bylo možno zabránit zbytečné sociální destabilizaci odsouzených pachatelů.

Probační soudce je rovněž odpovědný za udělování **dovolené**. Zákon stanoví, že o dovolenou může požádat pachatel odsouzený k trestu odnětí svobody na dobu kratší než tři roky a pachatel odsouzený k dlouhodobému trestu, který si odpykal více než polovinu svého trestu (článek D. 144 C.P.P.). Dovolena je udělována na dobu až tři dny kvůli udržení rodinných vztahů a k tomu, aby se pachatel mohl připravit na společenskou rehabilitaci. V roce 1993 bylo uděleno 37 000 případů dovolené celkovému počtu 16 500 vězňů (pouze 243 z nich uprchlo). V roce 1999 bylo uděleno 36 462 dovolených.

Násilný útěk z vězení, útěk z vězeňského zařízení díky zkorumpování vězeňského personálu (článek 434-26) nebo při příležitosti dovolené (článek 434-29) je trestným činem. Tato ustanovení nového Trestního zákoníku uvádějí, že maximální udělený trest může být tři roky odnětí svobody a pokuta 300 000 franků.

Francie je smluvní stranou Mezinárodní konvence o transferu odsouzených pachatelů (International Convention on the Transfer of Convicted Offenders), která byla podepsána ve Štrasburku 21. března 1983.

Převezený pachatel si odpykává trest uložený cizím soudem ve své domovské zemi. V oblasti transferu se nyní jedná o běžně řízení. Francouzští pachatelé si odpykávají své tresty ve Francii a cizí pachatelé odsouzení ve Francii si mohou odpykávat své tresty ve své vlasti.

Zákon z 15. června 2000, jak je uvedeno výše, změnil povahu pravomocí probačního soudce (články 122 až 130). Od června 2001 všechny otázky vztahující se k podmíněčnému propuštění a k výkonu trestů odnětí svobody jsou předkládány k soudnímu projednání (přítomnost právníka, jednání, jemuž předsedá *juge de l'application des peines*, písemné soudní rozhodnutí s možností odvolání). Většina z těchto opatření byla dříve považována za opatření administrativní povahy, spadající mimo oblast soudních garancí.

9.2. Podmínečné propuštění, prominutí trestu a postpenitenciární péče

9.2.1. – 9.2.6. Institut podmíněčného propuštění byl zaveden do francouzského systému v roce 1885. Všichni pachatelé, kteří projeví nějakou formu sociální nápravy a kteří si odpykali polovinu (dvě třetiny v případě recidivistů) trestu, mohou být podmíněčně propuštěni (článek 729 C.P.P. upravený Zákonem z 15. června 2000).

Užití podmíněčného propuštění je rovněž doporučováno s cílem zmírnit přeplněnost věznic. V nedávných letech však udílení podmíněčného propuštění má tendenci klesat z důvodu obtížnosti nalézání pracovních příležitostí nebo školících aktivit pro vězně. V roce 1996 bylo uděleno 5356 podmíněčných propuštění, zatímco v roce 1999 už jen 4852.

Situace se mění díky zlepšené ekonomické situaci. Pan Farge, člen Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*), publikoval dne 17. února 2000 zprávu o podmíněčném propuštění, která podnítila diskusi o tomto opatření. Některá z jeho doporučení byla zahrnuta do trestního zákoníku Zákonem z 15. června 2000.

Až do června 2001 byl probační soudce, poté co vyslechl názor komise pro aplikaci trestů (*commission d'application des peines*), odpovědný za agendu příkazů k podmíněčnému propuštění pachatelů odsouzených ke krátkým trestům odnětí svobody (článek 730 C.P.P.). V případě pachatelů odpykávajících si tresty odnětí svobody delší než pět let, o udělení podmíněčného propuštění rozhodovala ministerská komise v Paříži.

Tato situace se nyní změnila: o všech **příkazech k podmíněčnému propuštění** rozhoduje buď *juge de l'application des peines* (pokud rozsudek je kratší než 10 let odnětí svobody nebo jestliže doba, kterou si pachatel ještě musí odpykat, je méně než tři roky; článek 722-2 VI C.P.P.) nebo nový soudní tribunál zvaný *juridiction régionale de libération conditionnelle*. Prověřující orgán je zřízen u Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*) a nazývá se *la juridiction nationale de la libération conditionnelle*. Ve všech případech se o příkazu k podmíněčnému propuštění rozhoduje po kompletním soudním projednání s žadatelovým právníkem: v případě rozhodnutí o příkazu k podmíněčnému propuštění je možno podat odvolání.

Pachatel, pro něhož bylo schváleno podmíněčné propuštění, má různé povinnosti, které jsou vyjmenovány v propouštěcím příkazu (pobývat v ubytovně, neopouštět domovskou adresu bez povolení, zákaz navštěvovat některá místa jako jsou kasina nebo koňské dostihy, navštěvovat denní školící kurzy, zaplatit náhradu žalující straně, zaplatit pokutu, omezení styku s ostatními odsouzenými spolupachateli).

Situace pachatele, jenž byl podmíněčně propuštěn, se silně podobá situaci pachatele odsouzenému k podmíněčnému trestu pod zkušebním dohledem. Náš Zákoník (článek D. 530) vyjmenovává zvláštní podmínky, které se vztahují k podmíněčnému propuštění, aby napomáhaly pachateli a současně dovozovaly možnost jeho kontroly. Pachatel je pod dohledem probačního soudce a S.P.I.P. (*service pénitentiaire d'insertion et de probation*).

V případě porušení pravidel příkazu podmíněčného propuštění nebo nového odsouzení, příkaz může být revidován a pachatel poslán zpět do vězení, aby si odpykal plný trest.

9.2.7. Prominutí trestu (*droit de grace*) je udělováno individuálně prezidentem republiky. Odsouzenému pachateli je prominut jeho trest, avšak trest není vymazán a odsouzená osoba musí nahradit škodu oběti trestného činu, jestliže soud takto rozhodl (článek 133-7).

Zákony týkající se **amnestie** jsou v kompetenci Parlamentu. Všechny amnestované tresty jsou vymazány z trestního rejstříku a práva pachatele jsou plně obnovena. Je přísně zakázáno se zmiňovat o amnestovaném trestu (článek 133-9).

Propuštěným vězňům pomáhá probační soudce a místní *service pénitentiaire d'insertion et de probation*. V závislosti na konkrétním případě uvedená služba pomáhá dřívějším vězňům najít ubytování nebo místo v centru specializované péče (pro drogově závislé osoby nebo osoby mající problémy s alkoholem). Služba může propuštěnému pachateli pomoci do určité míry i finančně, zvláště když je propuštěn po delší době strávené ve vězení. Pokud je třeba, je dostupná i pomoc psychologa.

10. Plány reforem

10.1. Jak již bylo zmíněno, Francie nedávno uvedla v platnost nový Trestní zákoník (N.P.C.) (1994). Soudy i právníci se přizpůsobili změnám, které tento zákoník zavedl do našeho systému trestní justice (viz odstavec 2.1.) a které jsou dnes každodenně používány.

10.2. Pokud se týká plánů reformy trestního řízení, jsou uvedeny v odstavci 3.1. výše. Zákon, který vstoupil v platnost **15. června 2000**, přinesl značné změny téměř v celém francouzském trestním systému: policejní vyšetřování, předběžné vyšetřování vyšetřujícím soudcem, vzetí do vazby před zahájením soudního řízení, porotní soudy, výkon trestu i podmíněčné propuštění. Shrňme tuto novou legislativu, která spočívá ve třech hlavních věcech:

1. Zvyšuje záruky pro vyšetřované osoby během policejní vazby (právo nevypovídat, okamžitý kontakt s právníkem, možnost lékařského vyšetření, kontakt s rodinou) a posiluje kontrolu nad policejním vyšetřováním státním zastupitelstvím.

Nový zákon rovněž ruší pravomoci vyšetřujícího soudce nařizovat uvalení vazby před zahájením soudního řízení a převádí je na nového soudce zvaného *le juge des libertés et de la détention*. Tento nový soudce, po zvláštním jednání věnovaném otázce zadržení ve vazbě, rozhodne, zda na podezřelou osobu bude uvalena vazba nebo ne. Zákon stanoví, že vazba před zahájením soudního řízení musí být výjimečná a zkracuje její délku.

2. Proti všem rozhodnutím týkajícím se závažných trestných činů přijatým porotními soudy lze podat odvolání a uskutečnit celé nové soudní řízení. Předtím než nový Zákon z 15. června 2000 vstoupil v platnost, nebylo možno se odvolat proti rozhodnutím porotních soudů. Tato rozhodnutí byla Nejvyšším soudem (*Cour de cassation*) pouze prověřována z hlediska správnosti aplikace zákona, ale nikoli z hlediska skutečností.

3. Všechny otázky týkající se podmíněčného propuštění a výkonu trestů odnětí svobody, počínaje červnem 2000, musí projít soudním řízením (přítomnost právníka, jednání, kterému předsedá *juge de l'application des peines*, písemné soudní rozhodnutí s možností odvolání). Dosud byla většina těchto opatření považována za čistě administrativní a, proto, mimo oblast jakýchkoli soudních garancí.

Tato významná reformní opatření byla zavedena na začátku roku 2001: soudní systém je v tuto chvíli ve stavu změn, které se týkají trestního řízení a struktury samotného systému. Někteří soudci, úředníci i policejní pracovníci vyjádřili obavy týkající se kapacity systému uskutečnit takové výrazné reformy v tak krátkém čase, vzhledem k nedostatku fondů a lidských zdrojů. Ve Francii, tak jako leckde jinde, lidé působící v právnických profesích často vyjadřují nadměrné obavy, stojí-li před změnou.

Lze předpokládat, že tak jako uspěl nový Trestní zákon, i tato nová procesní pravidla budou, bude-li dostatek času, úspěšně zavedena do každodenní soudní praxe.

V současné době, pokud se týká plánů na další reformu trestního práva, zdá se, že otázka statutu státního zástupce zůstane na programu (viz odstavec 6.4. výše).

11. Statistika a výsledky výzkumu

Součástí francouzského Ministerstva spravedlnosti je statistické oddělení, které je schopno poskytnout údaje o většině oblastí resortu, které mohou být předmětem zájmu. Existuje rovněž služba styku s veřejností, která na vyžádání poskytuje užitečné informace (*Service de l'information et la communication du Ministère de la Justice*, 13, place Vendôme, 75001 Paris).

PŘÍLOHA 1

1. Demografické otázky

1.1. Jaký je celkový počet obyvatel k 1. lednu 20.. ?

1.2. Jaký je nejnižší věk, kdy je pachatel trestně odpovědný ? Jedná se o absolutní limit nebo mají soudy právo rozhodnout případ od případu ? Jaká je celková populace, která dosáhla tohoto nejnižšího věku ?

1.3. V jakém věku je dosaženo plné (dospělé) trestní odpovědnosti ? Jaká je celková populace, která dosáhla tohoto věku ?

1.4. Jaký je celkový počet cizinců (nemajících francouzskou národnost) k 1. lednu 20... ?

1.5. Jaké jsou nejdůležitější národnosti mezi těmito cizinci ?

1.6. Jaká část populace žije v městských oblastech ? (Jaká je definice městských oblastí užívaná ve vaší zemi ?)

1.7. Kolik lidí je zaměstnaných ? Jaké procento zaměstnané populace tvoří muži ? Jak vysoká je nezaměstnanost ?

2. Ustanovení trestního práva

2.1. Popište krátce historii vašeho Trestního zákona: Kdy vstoupil v platnost ? Byl ovlivněn cizími zákony trestního práva a, pokud ano, kterými ? Jaké byly hlavní reformy Trestního zákona od roku 1945 ?

2.2. V jakých jazycích byl Trestní zákon oficiálně publikován ? Jaké překlady jsou dostupné (anglický, francouzský, německý, španělský, ruský, jiné) ? Udejte bibliografické reference a, pokud je to možné, i mezinárodní standardní číslo (ISBN).

2.3. Které jiné hlavní zákony obsahují definice trestných činů, jako jsou trestné činy spojené s drogami, dopravní přestupky a trestné činy, trestné činy týkající se životního prostředí nebo hospodářské trestné činy ? Udělejte seznam těchto zákonů zahrnující datum jejich uvedení v platnost a popište krátce jejich obsah. Řekněte, zda porušení těchto zákonů by mělo být posuzováno jako administrativní porušení práva nebo přestupek, sdělte svůj názor.

3. Ustanovení procesního práva

3.1. Uveďte krátkou historii vašeho Trestního soudního řádu. Kdy vstoupil v platnost ? Byl ovlivněn cizími soudními trestními řády a, pokud ano, kterými ? Jaké byly hlavní reformy tohoto Řádu od roku 1945 ?

3.2. V kterých jazycích byl Trestní soudní řád oficiálně publikován ? Jaké překlady jsou dostupné (anglický, francouzský, německý, španělský, ruský, jiné) ? Udejte bibliografické reference a, pokud je to možné, i mezinárodní standardní číslo (ISBN).

3.3. Které jiné hlavní zákony obsahují ustanovení o trestním řízení ? Sestavte seznam těchto zákonů zahrnující datum jejich uvedení v platnost a popište krátce jejich obsah. Pokud vaše

země má systém administrativních trestných činů, pohovořte o zákoně, který obsahuje použitelná ustanovení týkající se trestního řízení.

3.4. Existuje zvláštní zákon týkající se mladistvých pachatelů ? Uveďte datum, kdy vstoupil v platnost a popište krátce jeho obsah.

4. Soudní systém a výkon trestního soudnictví

4.1. Uveďte krátce historii zákona týkajícího se organizace soudnictví (pokud je odlišný od Trestního soudního řádu) Kdy byl uveden v platnost ? Jaké byly hlavní reformy tohoto zákona od roku 1845 ?

4.2. V kterých jazycích byl tento zákon oficiálně publikován ? Jaké překlady jsou dostupné (anglický, francouzský, německý, španělský, ruský, jiné) ? Udejte bibliografické reference a, pokud je to možné, i mezinárodní standardní číslo (ISBN).

4.3. Které jiné hlavní zákony obsahují ustanovení o organizaci soudního systému ? Uveďte seznam těchto zákonů, s daty jejich vstupu v platnost a krátce popište jejich obsah.

4.4. Které zákony obsahují ustanovení o organizaci policie, advokátní komory a vězeňského a probačního systému ?

4.5. Existuje zvláštní zákon o trestním řízení v případě mladistvých pachatelů ? Udejte datum kdy vstoupil v platnost a krátce popište jeho obsah.

5. Základní principy trestního práva a trestního řízení

5.1. Je princip legality zakotven v Trestním zákoně ? Pokud ano, uveďte anglický překlad příslušného ustanovení.

5.2. Jaké rozdělení trestných činů (např. crime/délit/contravention nebo Vergehen/Verbrechen) uvádí Trestní zákoník a na jakých kritériích je rozdělení založeno ? Je stejné rozdělení použito i v ostatních ustanoveních trestního práva a pokud ne, jaké rozdělení je použito ?

5.3. Jaký je minimální a maximální věk v němž se s pachatelem zachází jako s nezletilým ? Jaký je minimální věk v němž se s pachatelem zachází jako s dospělou osobou ?

5.4. Je přísná odpovědnost za určité trestné činy nebo kategorie trestných činů uvedena v Trestním zákoníku ? Pokud ano, za které trestné činy ?

5.5. Je přísná odpovědnost za určité trestné činy nebo kategorie trestných činů uvedena jinde v trestním právu ? Pokud ano, za které trestné činy ?

5.6. Je trestní odpovědnost omezena na jednotlivce nebo mohou rovněž skupiny osob být pohnány k odpovědnosti (odpovědnost právnických osob) ?

5.7. Jaký základ pro ospravedlnění je vyjádřen v Trestním zákoníku ? Kromě tohoto psaného základu, existuje i jiný základ pro ospravedlnění, který je uveden v právu na základě precedenčních případů ?

5.8. Jaká časová lhůta omezuje soudní žalobu u trestných činů ?

5.9. Je Trestní zákoník rozdělen na obecnou část a zvláštní část ? Pokud ne, je používáno jiné dělení ? Abyste mohli uvést přehled obsahu Trestního zákoníku, uveďte tabulku obsahu, ve které budou uvedeny názvy částí a kapitol Trestního zákoníku.

5.10. Uveďte anglický překlad právní definice: a) vraždy, b) plánované vraždy, c) loupeže, d) (normálního, jednoduchého) napadení a (normální, jednoduché) krádeže. Jaké přitěžující okolnosti uvádí Trestní zákon v případě napadení a krádeže ?

6. Organizace vyšetřování a trestního řízení

6.1. Obecné otázky

6.1.1. Popište krátce hlavní aspekty řádného trestního řízení (např. jak je řízení zahájeno, jak jsou shromažďovány důkazy a jak jsou prezentovány, kdo je předvolán, jaká je role advokáta, kdo má právo být vyslechnut, kdo klade otázky) ?

6.1.2. Má fáze před zahájením soudního řízení vyšetřovací nebo obžalovací charakter ?

6.1.3. V kterém stadiu se považuje za vhodné, aby fáze před zahájením soudního řízení byla ukončena a začalo soudní řízení ?

6.1.4. Má soudní fáze vyšetřovací nebo obžalovací charakter ?

6.1.5. Uznává váš systém roli vyšetřujícího soudce (juge d`instruction, Untersuchungsrichter), a pokud ano, jaká je jeho funkce ?

6.1.6. Je Trestní soudní řád rozdělen na obecnou část a zvláštní část ? Pokud ne, je použito jiné dělení ? Abyste mohli uvést přehled obsahu Trestního soudního řádu, uveďte tabulku obsahu, ve které budou uvedeny názvy částí a kapitol tohoto Řádu.

6.2. Zvláštní otázky

6.2.1. Krátce popište stadia zatčení, uvalení vazby a vzetí do vazby před zahájením soudního řízení, tak jak jsou uvedeny ve vašem systému.

6.2.2. Jaké jsou právní předpoklady pro zatčení/uvalení vazby/ vzetí do vazby před zahájením soudního řízení ?

6.2.3. Kdo rozhoduje o vzetí do vazby před zahájením soudního řízení ?

6.2.4. Je maximální lhůta vzetí do vazby před zahájením soudního řízení stanovena zákonem? Existuje trend zkracovat tuto maximální lhůtu ?

6.2.5. Kdo může vyžadovat prošetření rozhodnutí o vzetí podezřelé osoby do vazby před zahájením soudního řízení a/nebo předepisuje zákon automatické prošetření tohoto rozhodnutí v pravidelných intervalech ?

6.2.6. Jaká délka vzetí do vazby před zahájením soudního řízení je odečítána od trestu ?

6.2.7. Jaká jsou obecná právní opravná opatření (odvolání) proti rozhodnutí soudu první instance ?

6.2.8. Může být případ projednáván před soudem v nepřítomnosti obžalovaného ?

6.2.9. Popište krátce hlavní pravidla týkající se vedení důkazu (typy povolených důkazů, metody získávání důkazů a jejich hodnocení).

6.3. Organizace odhalování a vyšetřování

6.3.1. Jaké je složení a vnitřní organizace národní agentury odpovědné za odhalování a vyšetřování trestných činů ?

6.3.2. Kdo dohlíží na tuto činnost a kontroluje ji ?

6.3.3. Dostává tato agentura písemné nebo ústní instrukce od státního zastupitelství ve věci vyšetřování zvláštních trestných činů ?

6.3.4. Existují zvláštní policejní agentury pro odhalování a vyšetřování: 1) dopravních přestupků, 2) trestných činů spojených s drogami, 3) trestných činů s užitím střelné zbraně, 4) trestných činů poškozujících životní prostředí, 5) hospodářských trestných činů, nebo jiných důležitých kategorií trestných činů ?

6.4. Organizace státního zastupitelství

6.4.1. Jaké je složení a vnitřní organizace státního zastupitelství ?

6.4.2. Jaké jsou hlavní povinnosti a pravomoci státního zastupitelství v trestních případech ?

6.4.3. Je státní zastupitelství závislý nebo nezávislý orgán ? Jsou jeho rozhodnutí předmětem prošetřování jiným orgánem ? Kdo má právo vydávat směrnice pro státní zastupitelství týkající se a) obecného přístupu obžaloby a b) obžaloby ve zvláštních případech ?

6.4.4. Jaké možnosti ve vašem systému existují pro policii a státní zastupitelství pro oficiální uzavření trestního případu na základě, například, dohody, záruky nebo zjednodušeného postupu ?

6.5. Organizace soudnictví

6.5.1. Jaké je složení a vnitřní organizace soudního systému ?

6.5.2. Které soudy se zabývají trestnými činy jako soudy první instance a na úrovni odvolání ?

6.5.3. Jaká jsou hlavní pravidla soudní pravomoci ?

6.5.4. Jaké trestné činy jsou souzeny soudem v plném složení a které pouze jedním soudcem ?

6.5.5. Jaké formy účasti laických osob uznává váš systém ? Jaké otázky jsou tyto osoby kompetentní rozhodovat ?

6.5.6. Jaký je nejvyšší soud v trestních záležitostech ? Je tento soud kompetentní prošetřit soudní rozhodnutí v plné šíři, je jeho prošetření omezeno na otázky odvolání, nebo je tento soud omezen na kontrolu správného soudního řízení a správnost postupu ?

6.5.7. Jaký je význam rozhodnutí tohoto nejvyššího soudu jako precedens ?

6.6. Soudní obhájci a obhajoba

6.6.1. Jaká jsou zákonná práva soudních obhájců během stadia před zahájením soudního řízení ?

6.6.2. Má podezřelá osoba právo poradit se s obhájcem okamžitě po zadržení/uvalení vazby policií ? Má podezřelá osoba toto právo během uvalení vazby před zahájením soudního řízení ?

6.6.3. Je bezplatná právní pomoc poskytována: 1) těm, kteří jsou zadrženi/je na ně uvalena vazba policií, 2) těm, kteří jsou drženi ve vazbě před zahájením soudního řízení a/nebo 3) těm, kteří jsou obžalováni ze spáchání trestného činu ? Pokud ano, za jakých podmínek je bezplatná právní pomoc poskytována ?

6.6.4. Jakou kvalifikaci musí mít člen sboru soudních obhájců nebo právní poradce ?

6.7. Postavení oběti

6.7.1. Uznává váš systém právní definici “oběti” (“zraněné osoby”, “žalobce”) ?

6.7.2. Má oběť oficiálně uznávanou roli v projednávání před zahájením soudního řízení, například, při prezentaci důkazů nebo při výslechu ?

6.7.3. Má oběť opravné právní prostředky, které může uplatnit proti rozhodnutí policie nebo státního zástupce pokračovat v řízení týkajícím se daného případu ?

6.7.4. Má oběť právo předkládat občanské nároky ve spojitosti s trestním řízením ? Je toto právo nějak omezeno ?

6.7.5. Má oběť právo předkládat obvinění z trestného činu a/nebo být vyslechnuta ve věci obvinění předkládaných státním zástupcem ?

6.7.6. Má oběť právo na advokáta ?

6.7.7. Má oběť právo se odvolat ?

6.7.8. Pomáhá stát oběti, pokud požaduje náhradu od pachatele ?

6.7.9. Má oběť právo na náhradu od státu za zranění nebo ztrátu způsobenou trestným činem ? Pokud ano, popište krátce použitý systém.

6.7.10. Existují ve vaší zemi národní a/nebo místní schémata pomoci obětem trestných činů ? Pokud ano, popište krátce uvedená schémata včetně rozsahu státní podpory.

7. Rozsudek a systém sankcí

7.1. Jakou klasifikaci sankcí uvádí Trestní zákon ?

7.2. Rozlišuje Trestní zákon mezi trestem a zákonným opatřením a/nebo mezi hlavním a vedlejším trestem ?

7.3. Uvádí Trestní zákon nebo jiný zákon zvláštní sankce pro mladistvé pachatele ? Pokud ano, popište příslušná ustanovení.

7.4. Uvádí Trestní zákon nebo jiný zákon zvláštní sankce pro státní úředníky, armádní zaměstnance nebo jiné velké skupiny obyvatelstva ?

7.5. Uveďte ustanovení zákona týkající se následujících sankcí:

- * trest smrti;
- * odnětí svobody (uveďte maximální a minimální trest);
- * zbavení svobody na dobu neurčitou;
- * jiné formy zadržení (uveďte maximální a minimální délku);
- * podmíněné prominutí trestu a jiná opatření včetně dohledu;
- * veřejné práce;
- * příkaz k náhradě škody;
- * pokuty a/nebo denní pokuty (uveďte maximální a minimální sankci; jak se vypočítává výše denní pokuty)
- * (jiné) alternativy nebo náhradní tresty za trest odnětí svobody nebo pokutu.

7.6. V případě nezaplacení pokuty, lze trest pokuty změnit na trest odnětí svobody nebo jinou sankci ? Jak je dlouhý takový trest odnětí svobody nebo tvrdost takové sankce ? Kdo rozhoduje o změně trestu ?

7.7. Jaká zákonná opatření (např. zadržení řidičského průkazu, omezení práv) lze použít proti dospělé osobě jako trest za spáchání trestného činu ? V kterých případech lze taková opatření použít a na jak dlouho ?

7.8. Zahrnuje Trestní zákon (nebo jiný zákon) obecná ustanovení týkající se rozsudku ? Pokud ano, krátce je vysvětlete.

7.9. Jaké obecné nebo zvláštní sankce nebo zákonná opatření lze použít v případě:

(1) dopravních přestupků a trestných činů, (2) trestných činů spojených s drogami, (3) trestných činů spojených s použitím střelné zbraně, (4) trestných činů poškozujících životní prostředí a (5) hospodářských trestných činů ?

8. Podmíněný rozsudek, odložený výkon trestu a podmíněné prominutí trestu

8.1. Popište základní ustanovení týkající se podmíněného rozsudku a odloženého výkonu trestu.

8.2. Jaké podmíněné rozsudky a odložení výkonu trestu existují a za jaké trestné činy mohou být uloženy ?

8.3. Může soud uložit rozsudek, jehož pouze část je podmíněná ?

8.4. Jaké obecné a zvláštní podmínky lze připojit k podmíněnému rozsudku nebo odloženému výkonu trestu ?

8.5. Kdo dozírá na dodržování těchto podmínek ?

8.6. Jaký je postup, pokud pachatel poruší podmínku, a jaké jsou možné následky ?

8.7. Jaká je organizace probační služby na národní a regionální úrovni ?

8.8. Jaké jsou hlavní funkce probační služby ?

8.9. Jaká je role dobrovolníků v probačních činnostech ?

9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče

9.1. Organizace vězeňského systému

9.1.1. Tvoří vězeňská administrativa část Ministerstva spravedlnosti ? Pokud ne, pod kterým ministerstvem působí ?

9.1.2. Jaká je organizace vězeňské administrativy ?

9.1.3. Kdo je odpovědný za vývoj vězeňské politiky ?

9.1.4. Krátce popište hlavní legislativu týkající se výkonu trestů odnětí svobody a pokut, a právní postavení vězňů.

9.1.5. Krátce popište vězeňský systém ve vaší zemi (počet, velikost a klasifikaci vězeňských zařízení: se zvýšenou ostrahou, s omezenou možností vycházek, s možností vycházek, se zvláštním režimem kam se vězni vrací pouze na noc, apod.)

9.1.6. Krátce popište systém vězeňských zařízení pro mladistvé ve vaší zemi.

9.1.7. Kdo rozhoduje o umístění vězňů v různých vězeňských zařízeních ?

9.1.8. Povoluje váš systém pobyt více než jednoho vězně ve vězeňské cele ?

9.1.9. Jakých činností jsou odsouzené osoby a osoby ve vyšetřovací vazbě povinny se účastnit (práce ve vězení, výchova, jiné) ?

9.1.10. Za jakých podmínek může vězeň pracovat nebo se vzdělávat mimo vězení ?

9.1.11. Za jakých podmínek může vězeň dostat dovolenou ?

9.1.12. Je útěk z vězení považován za trestný čin, a pokud ano, jaký je minimální a maximální trest, který je možno udělit v této souvislosti ?

9.1.13. Jsou ve vašich vězeňských zařízeních přítomny důležité vězeňské menšiny (např. cizinci) ?

9.1.14. Je vaše země smluvní stranou mezinárodní konvence transferu vězňů do jejich domovské země pro odpykání si trestu odnětí svobody uloženého soudcem v zahraničí ?

9.2. Podmínečné propuštění, prominutí trestu a postpenitenciární péče

9.2.1. Popište základní ustanovení týkající se podmínečného propuštění ?

9.2.2. Za jakých právních podmínek může být vězeň podmínečně propuštěn a jaká je minimální doba, kterou si musí odpykat

9.2.3. Jaké obecné nebo zvláštní podmínky mohou být připojeny k podmínečnému propuštění ?

9.2.4. Kdo rozhoduje o podmínečném propuštění ?

9.2.5. Kdo dohlíží na dodržování podmínek ?

9.2.6. Jaký je postup, pokud pachatel poruší podmínku a jaké jsou možné následky ?

9.2.7. Která osoba nebo orgán může udělit milost nebo amnestii ?

9.2.8. Krátce popište jak je organizována postpenitenciární péče propuštěných vězňů ve vaší zemi.

9.2.9. Jaké funkce má tato organizace (pomoc při poskytování ubytování a zaměstnání, poradenská služba, apod.).

10. Plány reforem

10.1. Existují nějaké významné reformy mající vztah k otázkám uvedeným v tomto dotazníku, které se právě nyní diskutují a které by měly vstoupit v platnost během následujících pěti let ? Pokud ano, popište krátce důvod reforem a rovněž který orgán nebo výbor tyto reformy připravuje. Uveďte literární reference, pokud existují.

10.2. Existují ve vaší zemi tendence snižovat používání trestu odnětí svobody a/nebo rozšiřovat použití nevazebných sankcí ? Pokud ano, popište krátce důvody pro tento trend a dosažené výsledky.

10.3. Existují ve vaší zemi tendence zvyšovat tresty za určité trestné činy (např. trestné činy spojené s drogami, trestné činy spojené s poškozením životního prostředí, určité závažné hospodářské trestné činy, určité závažné násilné trestné činy) ? Pokud ano, popište krátce důvody pro tento trend a dosažené výsledky.

10.4. Existují ve vaší zemi tendence zvyšovat podporu poskytovanou obětem trestných činů ? Pokud ano, popište krátce důvody pro tento trend a dosažené výsledky.

11. Statistika a výsledky výzkumu týkající se trestné činnosti a trestního soudnictví

Připravte krátký (přibližně 3-5 stránkový) souhrn trendů trestné činnosti a působení trestního soudnictví ve vaší zemi během minulých deseti let s použitím dostupných statistik a výsledků výzkumu.

Takový souhrn by mohl například zahrnovat ukazatele následujících faktorů:

- trendy týkající se zabití, loupeže, napadení a krádeže (NB otázka 5.10)
- počty propuštěných z výkonu trestu
- počet odsouzených pachatelů
- počet různých uložených sankcí
- trendy v použití trestu odnětí svobody a trendy týkající se celkové vězeňské populace

12. Literatura

Uveďte seznam obecných referencí týkajících se trestné činnosti a trestního soudnictví ve vaší zemi se zvláštní pozorností k referencím dostupným v hlavních světových jazycích.

**Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe :
FRANCIE**

Autor: J-Y. McKee

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR
František Kurzweil
Naskové 3, Praha 5

Dáno do tisku: duben 2003

Vydání: první

Náklad: 150 výtisků

www.kriminologie.cz

ISBN 80-7338-012-9

